

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
3. การพัฒนาด้วย PDCA
4. การวิจัยแบบมีส่วนร่วม
5. บริบทวิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช พ.ศ. 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2551 มีสาระสำคัญดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1-2)

1. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

1.2 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย

1.3 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.4 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

2. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

2.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

2.1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มี วัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และ สังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับ ข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2.1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิด สังเคราะห์ต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่าง เหมาะสม

2.1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูล สารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหา ความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองสังคมและสิ่งแวดล้อม

2.1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำ กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง บุคลากร จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการ

เปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

2.2.1 รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 376) ได้กล่าวถึงความหมายของรักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง มีใจผูกพันด้วยความห่วงใยชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

สรุปได้ว่า รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความภูมิใจในเอกราชของชาติไทย ต้องการที่จะปกป้องต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักทะนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชาติ และยอมรับในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2.2 ซื่อสัตย์สุจริต

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 366) ได้กล่าวถึงความหมายของ ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและหลอกลวง

โรงเรียนเทศบาลนาเชือก (2551 : 8) ได้กล่าวถึงความหมายของ ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจาและใจ

สรุปได้ว่า ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การคิดดีทำดี ทั้งกาย วาจา ใจ การไม่พูดปดมดเท็จ พูดแต่ความจริง รู้จักใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อย กล้ายอมรับในสิ่งที่ตนกระทำผิด ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกฎกติกาทางสังคม และหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

2.2.3 มีวินัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 411) ได้กล่าวถึงความหมายของ มีวินัย หมายถึง มีระเบียบ แบบแผน และข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ การนำไปใช้ การกำจัด การเลิกถอน การฝึกหัด การศึกษา การอบรม ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ ความประพฤติดี ความมีระเบียบ

โรงเรียนเทศบาลนาเชือก (2551 : 9) ได้กล่าวถึงความหมายของ วินัย หมายถึง ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

สรุปได้ว่า วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนมารยาททางสังคม มีสัมมาคารวะ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ รู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง

2.2.4 ใฝ่เรียนรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 503) ได้กล่าวถึงความหมายของใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ใฝ่ใจ ผูกพัน มุ่งหวัง เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์

โรงเรียนเทศบาลนาเชือก (2551 : 9) ได้กล่าวถึงความหมายของใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรม แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การตั้งใจศึกษาหาความรู้ มีความสนใจใฝ่หาความรู้ อยู่ตลอดเวลา มีความอดทนต่อความยากลำบาก กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก

2.2.5 อยู่อย่างพอเพียง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 302) ได้กล่าวถึงความหมายของอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง พักอาศัย มีชีวิตอยู่ได้เท่าที่พึงไว้

สรุปได้ว่า อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ รู้จักใช้สิ่งของตามความจำเป็น มีประโยชน์ มีคุณค่า เหมาะสม รู้จักแบ่งปันสิ่งของและให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้จักถนอม

2.2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 209) ได้กล่าวถึงความหมายของ มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำงาน

สรุปได้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่ตนรับผิดชอบจนประสบผลสำเร็จ มีทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำงานด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ยอมรับในสิ่งที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ไม่ย่อท้อต่อกิจการงานใด ๆ และปรับปรุงงานในหน้าที่ให้สมบูรณ์

2.2.7 รักความเป็นไทย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 207) ได้กล่าวถึงความหมายของรักความเป็นไทย หมายถึง มีใจผูกพันในความเป็นไทย

สรุปได้ว่า รักความเป็นไทย หมายถึง การรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย การประพฤติตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การมีกริยามารยาทงามอย่างไทย การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย ไม่ลุ่มหลงวัฒนธรรมต่างชาติ มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติไทย ใช้ของไทย กินของไทย ส่งเสริมสินค้าไทย สืบสานประเพณีและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

2.2.8 มีจิตสาธารณะ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 203) ได้กล่าวถึงความหมายของจิตสาธารณะ หมายถึง รู้ดีและนึกถึงส่วนรวม

สรุปได้ว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว รู้จักช่วยเหลือชุมชน สังคม มีน้ำใจ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมบริจาคทำบุญตามกำลังศรัทธา ให้ความร่วมมือในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ดูแลห่วงแทนทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างน้อย 8 ประการ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรม

มีผู้ให้ความหมายคำว่า “คุณธรรม” ไว้ในทัศนะต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2550 : 21) ให้ความหมายไว้ว่า “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี

สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ (2550 : 13) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม (Virtue) คือ ความดีงามในจิตใจซึ่งทำให้เคยชินประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมดี คือ ผู้มีความเคยชินประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม การกระทำของคนที่ทำไปโดยไม่มีความรู้สึกไม่มีการตัดสินใจ เช่น การกระทำของคนปัญญาอ่อนเป็นแต่เพียงพฤติกรรม (Behavior) ยังไม่ถือเป็นความประพฤติ (Conduct) พฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรกแซง คือมีความสำนึกและมีการตัดสินใจจึงจะถือเป็นความประพฤติ แต่ถ้าเพียงประพฤติดีเพราะมีการตัดสินใจเฉพาะหน้าชั่วคราว

ชั่วคราวไม่แน่ใจว่าจะมีคุณธรรมจะต้องมีความเคยชินประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม จึงเรียกได้ว่า มีคุณธรรม

ประกาศรี สืออำไพ (2551 : 35) คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจจนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีย่อมได้รับผลของความดี คือ ความชื่นชมยกย่องในขณะที่ การกระทำชั่วย่อมได้รับผลของความชั่ว คือ ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ต่าง ๆ

กิริติ บุญชื้อ (2550 : 28) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึง วิธีแห่งความดีงามในการดำรงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่ยังอยู่ในส่วนลึกของมนุษย์ยังมีคุณธรรมมากเท่าใดก็จะยิ่งมีความโน้มเอียงในการทำความดีมากขึ้น

ลิขิต อีระเวคิน (2550 : 26) ได้กล่าวไว้ว่า คุณธรรม คือ จิตวิญญาณของปัจเจกบุคคล ศาสนาและอุดมการณ์เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วย ปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีจิตวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกล่อมเกลาเรียนรู้โดยพ่อแม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ

จากความหมายของคุณธรรมที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัสซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำ ทางกาย วาจาและจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

2. ความหมายของจริยธรรม

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ จริยธรรม ” ไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2550 : 35) ให้ความหมายของ “ จริยธรรม ” ไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

ประกาศรี สืออำไพ (2551 : 36) ได้อธิบายเกี่ยวกับจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมในภาษกรีก คือ Ethos แปลว่า ลักษณะนิสัยที่สามารถตัดสินคุณค่าได้ตามความหมายของความดี ความงามและความสุข จริยธรรมจึงหมายถึง ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้จริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณค่าสามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน (Dichotomy) สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรกระทำ และสิ่งใดชั่ว ควรละเว้นทำให้ตัดสินคุณค่าแห่งการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงามได้ตามความดีระดับต่าง ๆ

พระมหาอดิศร อธิสโร (2550 : 32) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง คุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงามอันเป็นสิ่งที่ดีที่พึงประสงค์ของสังคม จริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝังหัดโดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 ; อ้างถึงใน จำนง อาศิริวัจน์. 2550) ได้ให้ความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติอันความหมายถึง การกระทำอย่างมีเสถียรในขอบเขตของมโนธรรม

นักปรัชญารุ่นคลาสสิกให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ความดีในระดับต่าง ๆ ที่บุคคลและสังคมต้องยึดมั่นโดยมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับค่านิยมและคุณความดี ไททัส และอริสโตเติล (Thailos and Alistotor อ้างอิงในชัตติยา วรรณสูตรและคณะ, 2550 : 29) เชื่อว่าจริยธรรมเน้นภาวะแห่งอุดมคติที่จะต้องมาจากภาวะอันแท้จริงโดยธรรมชาติ ซึ่งสามารถแสดงตนเองให้ปรากฏได้ เจริญเติบโตได้และพร้อมที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นสัจภาวะได้ทุกเมื่อ

จากความหมายดังกล่าวมาพอสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ดงามเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อความสันติสุขแห่งตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้นรวม

กล่าวโดยย่อ คุณธรรมหมายถึง คุณสมบัติภายในจิตใจ ๆ ก็ตามที่เป็นคุณสมบัติไม่เป็นโทษ ส่วน จริยธรรม หมายถึง สิ่งควรประพฤติอันได้แก่ พฤติกรรมเป็นการกระทำ ทางกาย วาจา ใจ อันดีงามที่ควรปฏิบัติ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณธรรม และจริยธรรมหมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจโดยได้ยึดถือจนเป็นความเคยชิน อันเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องของตนเอง ผู้อื่นและสังคมนั้นๆ

3. ด้านคุณธรรม

คำว่าคุณธรรม มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันในวรรณคดีของผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศได้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2550 : 189) ได้กล่าวถึงความหมายของ คุณธรรมไว้ว่า
คุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2550 : 115) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึงสิ่งที่คุณคนยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์และมีโทษน้อย

กรมสามัญศึกษา (2552 : 45) ได้ให้ความหมายคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามเห็นว่าคุณต้องดีงามเป็นความดีที่สะสมอยู่ในตัวของมนุษย์

ประกาศศรี สีหอำไพ (2550 : 18) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรักผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจัดอยู่ในขั้นสมบูรณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขยินดี

พระธรรมปิฎก (2550 : 24) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง เป็นสิ่งที่งามของจิตใจเป็นสิ่งลึกซึ้งเป็นสุขที่แท้จริง เห็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง

โลว์ (Lowe. 1999 : 17) ให้ทรงทราบว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

บาร์ฮาร์ด (Barhart. 1995 : 337) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่อยู่ภายในจิตใจ เป็นสิ่งที่ดีงามควรประพฤติปฏิบัติผู้มีคุณธรรมจะเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง

4. ด้านจริยธรรม

คำว่าจริยธรรม มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันในทรงชนะของผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศไทยและผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศได้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

พล แสงสว่าง (2552 : 34) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริย” รากศัพท์เดิมมาจาก “จร” แปลว่า เดิน หมายถึง “ทางเดิน” เมื่อใช้กับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อรวมกับคำว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”

ราชบัณฑิตยสถาน (2550 : 216) สรุปความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2550 : 113) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งคำว่าระบบนี้ หมายถึง ทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย

บุญมี แทนแก้ว (2550 : 169) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมในความหมายกว้าง ๆ อาจรวมไปถึงนิยม (Value) คือ สภาพหรือการกระทำบาง

ประการที่เราเชื่อถ้อยยึดมั่นถือมั่น เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมเพื่อตัวเราเองในฝ่ายดี เช่น ความซื่อสัตย์สุจริตและอื่น ๆ และจริยธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึง “ศีลธรรม

คุณธรรม” อันเป็นธรรมที่ควรประพฤติ (Positive side) เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หิริ โอตตัปปะ อิทธิบาท 4 กุศลกรรมบถ 10 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น

โกศล มีคุณ (2551 : 192) ได้สรุปว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติดี ปฏิบัติชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

กูด (Good. 1998 : 314) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า การปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือ มาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

โฮแกน (Hogan. 1993 : 217) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่าเป็นระบบของกฎเกณฑ์สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือ พฤติกรรมระหว่างบุคคล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือหลักการที่นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำเนินอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ส่งผลให้ตนเองแลสังคม มีความเจริญงอกงาม

5. ประเภทของคุณธรรมและจริยธรรม

นักศึกษาหลายท่านได้จัดประเภทของคุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

ประสาธ อิศรปริดา (2551 : 17) ได้แบ่งคุณธรรมและจริยธรรมตามระดับพัฒนาการของเด็กออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักตนเอง
2. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลเข้าสังคมหมู่เล็กได้
3. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลเข้าสังคมหมู่ใหญ่ได้
4. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ
5. คุณธรรมและจริยธรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลรู้จักสังขธรรมอันเป็นธรรมชาติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2550 : 314) ได้แบ่งลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสิ่งนั้นเกี่ยวกับการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ ชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมนี้จึงอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 - 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมนี้เป็นพิเศษ
2. ทักษะเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกชอบไม่ชอบเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องค่านิยมในสิ่งนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ทัศนคติเชิงจริยธรรมความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะรวมเอาความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ทักษะคติเชิงจริยธรรมสมบัติที่จะทำให้ทำนายได้แม่นยำกว่าความรู้เชิงจริยธรรม

3. เหตุผลเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังกล่าวโดยให้ทราบเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ซึ่งกระทำบางอย่างอาจขัดกับความรู้สึกของบุคคลส่วนใหญ่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลและสถานการณ์เป็นสำคัญ

4. พฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง หรือคะแนน การขโมยและการกล่าวเป็นเท็จ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางดีและทางเลวของบุคคลจะส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

สมบูรณ ศาสนาชีวิน (2554 : 17) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ เหมือนกับพฤติกรรมโดยทั่วไป โดยได้แบ่งองค์ประกอบทางพฤติกรรมจริยธรรมออกเป็น 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive) คือความสามารถในการตัดสินใจพิจารณาว่าอะไรถูกต้อง ไม่ถูกต้อง อะไรดี อะไรชั่ว ด้วยการใช้ปัญญาและเหตุผล

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective) คือ ความนิยมศรัทธาพอใจที่จะทำความดี ความศรัทธาในธรรมะ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติมาจากการพร่ำสอนของพ่อแม่

3. องค์ประกอบด้านจริยธรรม พฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Conduct) เช่น การปฏิบัติตามศีล 5 โดยปกติแล้วการปฏิบัติจะสืบเนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวมาแล้ว แต่อาจมีการกระทำบางอย่างซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ยั่วหรือบีบคั้นให้บุคคลต้องกระทำ และตกอยู่ภายใต้พลังจิตของบุคคลด้วย ผู้ที่มีพลังจิตเข้มแข็งย่อมชนะสิ่งที่ยั่วได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเภทของคุณธรรม จริยธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทสร้างความเจริญแก่ตนเอง ประเภทสร้างความสัมพันธ์และประเภทสร้างความเจริญแก่สังคมประเทศชาติ

6. ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

ความเป็นมาของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของ

ประชาชน เพื่อประเทศชาติจะได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงมีความสำคัญต่อประชาชนและประเทศมาก ดังจะเห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศ มีพระราชบัญญัติในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบรมมหากษัตริย์ยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2550 สรุปความว่า คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 54 - 56)

1. การรักษาความลับ ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจจะความดี
3. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจจจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด
4. การรู้จักและวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน

เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ทั้งนี้คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ หากแต่ละคนพยายามนำมาประพฤติปฏิบัติและเผยแพร่ โดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

7. การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม

1. การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนพลเมืองให้เอื้อต่อการพัฒนา ประเทศนั้นจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนพลเมืองนั่นเอง เพราะการให้การศึกษานอกจากจะ ฝึกทักษะแล้วยังเป็นการสอนจริยธรรมด้วย กล่าวคือ กระบวนการของการศึกษาครอบคลุมถึง การเลือกค่านิยม และการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการในสังคมด้วย นอกจากนี้เป้าหมายของการจัด การศึกษามุ่งให้คนมีทั้งความรู้และความดี เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป
2. การปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ด้านคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรในแผนการศึกษาในทุกระดับ เช่น สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาคุณธรรมขึ้น เมื่อ วันที่ 4 ธันวาคม 2530 โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณธรรมเร่งพัฒนาคุณธรรมการศึกษา พัฒนา หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาจิตใจของเยาวชน ให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความกตัญญูความรับผิดชอบ

8. ทฤษฎีและแนวคิดคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อส่งเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจแล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมเป็นหลักสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 แนวทาง (ประภาศรี สีสอ้าไพ. 2544 : 29 - 30) คือ

- 8.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล
- 8.2 ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม
- 8.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

9. คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังสำหรับนักเรียนของวิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะทางการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึก เอนเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อมรับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่ และถูกต้อง

มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเอง และสังคม

สุขภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนนุ่มถ่อมตน ตามสถานภาพ และกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจา และท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผึกฝนจิตไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ ลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ และสมานฉันท์

มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย และสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

รักชาติ ศาสนา กษัตริย์ คือ การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ใฝ่เรียนรู้ คือ การตั้งใจหาความรู้ใส่ตนอยู่เสมอ กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก อยู่อย่างพอเพียง คือ การพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ รู้จักใช้สิ่งของตามความจำเป็น คุ่มค่า มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ทำงานด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง ไม่ย่อท้อต่อกิจการใด ๆ รักความเป็นไทย คือ การรักษา ศิลปวัฒนธรรมของไทย มีกิริยามารยาทตามความ

เป็นไทย

แต่งกายสุภาพ คือ ภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย สืบสานประเพณีไทย

มีจิตสาธารณะ คือ การรู้จักเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ คือ รู้จักบริจาคร่วมมือในกิจกรรมของส่วนรวม

ตารางที่ 1 การศึกษาในเรื่องคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างความสุขของนักเรียน ตามแนวของสำนักงานการอาชีวศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555)

คุณธรรมพื้นฐาน 16 ประการ	พฤติกรรมที่แสดงออก	ตัวบ่งชี้
1. ชยัน	1. ตั้งใจปฏิบัติงาน 2. มีความเพียรพยายาม 3. ทำงานต่อเนื่อง	มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร สุ้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง
2. ประหยัด	1. ใช้ทรัพย์สินของตนคุ้มค่า 2. รู้จักเก็บออม ถนอมทรัพย์สิน 3. ใช้พลังงาน/ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า	รู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ
3. ซื่อสัตย์	1. ปฏิบัติตนเป็นคนพูดจริงทำจริง 2. ไม่ลัทธิขโมย 3. ซื่อตรงต่อเวลา และหน้าที่	มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกแค้นเอง หรืออคติ ไม่ใช่เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รัับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่ และถูกต้อง

คุณธรรม พื้นฐาน 16 ประการ	พฤติกรรมที่ แสดงออก	ตัวบ่งชี้
4. มีวินัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด 2. ปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ 3. เป็นผู้ที่มีวินัยต่อตนเองและสังคม 	<p>ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเอง และสังคม</p>
5. สุขภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีกิจยามารยาทเรียบร้อย 2. พุดจาไพเราะ 3. แต่งกายสุภาพเรียบร้อย 	<p>มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ตามสถานภาพ และกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจ ข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจา และท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย</p>
6. สะอาด	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่างกายสะอาด 2. เครื่องแต่งกาย/เครื่องใช้สะอาด 3. รักษาความสะอาด 	<p>รู้จักรักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกฝนจิตใจให้ชุ่มฉ่ำ มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่อนคลาย เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น</p>
7. สามัคคี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 2. ไม่ทะเลาะวิวาท 3. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 	<p>เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบของตนทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์</p>

คุณธรรม พื้นฐาน 16 ประการ	พฤติกรรมที่ แสดงออก	ตัวบ่งชี้
8. มีน้ำใจ	1. เอื้ออาทรต่อผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ 2. ให้ความช่วยเหลือ ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ 3. ร่วมบริจาค ทรัพย์สิน/สิ่งของ	- ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละ ความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มี ความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย และสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วม สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน
9. รักชาติ ศาสตร์ กษัตริย์	1. จงรัก ภักดี ต่อ ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์	ความจงรักภักดี
10. ใฝ่รู้	1. หาความรู้ใส่ตน 2. กล้าแสดงออก 3. กล้าคิด กล้าทำ	ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ
11. อยู่อย่าง พอเพียง	1. พอใจในสิ่งที่มีอยู่ 2. ใช้สิ่งของตาม ความจำเป็น 3. รู้ประหยัด	รู้จักประมาณตน
12. มุ่งมั่นใน การทำงาน	1. ตั้งใจทำงาน 2. ทำงานถูกต้อง รวดเร็ว	มีความเพียรพยายามในการทำงาน

ประการ		
13. รักความเป็นไทย	1. รักษาทรัพย์สินสมบัติของชาติ 2. มีกิริยามารยาทดี	รักษาสืบทอดวัฒนธรรมไทย
14. แต่งกายสุภาพ	1. แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ 2. ภูมิใจในการแต่งกายไทย	แต่งกายสุภาพเรียบร้อย
15. จิตสาธารณะ	1. เสียสละ 2. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	เสียสละเพื่อส่วนรวม
16. เอื้อเฟื้อ	1. รู้บริจจาค 2. ร่วมมือกับส่วนรวม	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และจิตสาธารณะ

10. คุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชฯ

สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยเนเรศวร (2549 : 49) คุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระราชดำรัสและพระราชทานไว้เมื่อวันจันทร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองกรุงเทพฯ มีอายุครบ 200 ปี นั้นเป็นคุณธรรม ที่ควรจะศึกษาและน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น คุณธรรมดังกล่าว ได้แก่ คุณธรรม 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติกว้างความ
สัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วน
น้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำรัสดังกล่าวทั้งในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ
เอกชน และประชาชนโดยทั่วไปได้น้อมนำไปเผยแพร่และประพฤติปฏิบัติอย่างกว้างขวางหาก
ผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาจะหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรม 4 ประการ นำมาอ้างอิง
แล้ว พระราช จริยวัตรและพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประพฤติ
ปฏิบัติอยู่เป็นเนืองนิตย์จะปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้า
เฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกๆ ปี

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์คุณธรรม 4 ประการ

คุณธรรม 4 ประการและคำจำกัดความ	พฤติกรรม
<p>ประการที่ 1 การรักษาความสัจ ความจริงใจ ต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม</p> <p>1.1 การรักษาความสัจ หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจาใจ ต่อตนเองและผู้อื่น</p> <p>1.2 ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติ ปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ หมายถึง ความ มุ่งมั่นและการประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์โดยการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้สำเร็จ ตามความตั้งใจในสิ่งที่ตั้งงาม</p>	<p>การรักษาความสัจทางกาย ได้แก่ การ ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤติกว้างเกิน ไม่ เบียดเบียน ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่คบหากับผู้ ประพฤติชั่ว การรักษาความสัจทางวาจา ได้แก่ พูดแต่ความจริง ไม่พูดนินทาว่าร้าย ไม่พูดประชดประชัน ไม่พูดล้อเลียน ฯลฯ</p> <p>การรักษาความสัจทางใจ ได้แก่ นึกคิด แต่สิ่งที่ดีงาม ไม่คิดอาฆาตพยาบาท ไม่คิด ปองร้ายผู้อื่น ไม่คิดอิจฉาริษยา ฯลฯ การ ทำงานด้วยความตั้งใจ จริงใจ และการ ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ด้วยความ บริสุทธิ์ใจ</p>

คุณธรรม 4 ประการและคำจำกัดความ	พฤติกรรม
<p>1.3 ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติแต่สิ่งที่เป็นธรรม หมายถึงการประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นธรรมด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมและถูกต้อง</p> <p><u>ประการที่ 2 การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดี นั้น</u></p> <p>2.1 การรู้จักข่มใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ อยู่ในความสัจ ความดีนั้น หมายถึง การบังคับ ใจใจของตนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม</p> <p>2.2 การฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ อยู่ในความสัจ ความดีนั้น หมายถึง การฝึก ควบคุมจิตใจอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดี ทำแต่สิ่งที่ดี</p> <p><u>ประการที่ 3 การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด</u></p> <p>3.1 การอดทนที่จะไม่ประพฤติกล่วงความ สัจสุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด หมายถึงการ อดทนทั้งทางกายและใจที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติ ตนในทางที่เสื่อมเสียต่อหน้าที่ตนเองและผู้อื่น</p> <p>3.2 การอดกลั้นที่จะไม่ประพฤติกล่วงความ สัจสุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด หมายถึง การระงับใจที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทาง ที่เสื่อมเสียต่อตนเองและผู้อื่น</p>	<p>การปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์และ เทียงตรง การปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผล การปฏิบัติงานอย่างเสมอภาค ไม่ใช่ อำนาจแสวงหาผลประโยชน์ ปฏิบัติงาน ของตนให้สำเร็จลุล่วง การปฏิบัติงานให้ ส่วนรวมด้วยความจริงใจ ฯลฯ</p> <p>การควบคุมสติ ไตร่ตรองโดยใช้เหตุใช้ ผล ฯลฯ</p> <p>การควบคุมจิตให้คิดทำแต่ความดี ควบคุม จิตใจให้มีจิตสำนึกที่มีเหตุผลควบคุมจิตใจ ให้เลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง</p> <p>ฝึกควบคุมจิตให้คิดปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีที่ สัจคมยอมรับ ฝึกใจตนเองให้ตั้งอยู่ในความ ไม่ประมาท ฯลฯ</p> <p>ความอดทนต่อความยากลำบาก อดทนต่อสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดทุกข์ ไม่ทอดลอยในการทำงาน ไม่ละทิ้งการปฏิบัติ หน้าที่การงาน ละเอียดและเกรงกลัวต่อ การกระทำผิด พินฝ่ายอุปสรรคด้วยความ พยายามและความเพียร ฯลฯ</p> <p>การอดกลั้นต่อกิเลสทั้งปวง อดกลั้น ต่อความไม่ยุติธรรม อดกลั้นต่อความไม่ ถูกต้อง ไม่หลงงมงายในสิ่งที่ยั่ววน รู้จัก คิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล ฯลฯ</p>

คุณธรรม 4 ประการและคำจำกัดความ	พฤติกรรม
<p>3.3 การอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความ สัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด หมายถึง การประพฤติดนด้วยความประหยัด โดยไม่ทำ ให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน</p> <p>ประการที่ 4 การรู้จักละวางความชั่ว ความ ทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง</p> <p>4.1 การรู้จักละวางความชั่ว หมายถึง การละเว้นที่จะไม่ทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมและ ผิดจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันมา</p> <p>4.2 การรู้จักละวางความทุจริต หมายถึง ไม่ประพฤติปฏิบัติฉ้อฉล ฉ้อโกง ซึ่งก่อให้เกิด ความเดือดร้อนแก่ตนเองและส่วนรวม</p> <p>4.3 การรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของ ตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง หมายถึง การรู้จักเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังวัตถุ และกำลังความคิดเพื่อ สรรค์สร้างสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมของชาติโดยส่วนรวม</p>	<p>การใช้สอยอย่างประหยัด ไม่ใช่จ่าย อย่างฟุ่มเฟือย ดำรงชีพอย่างพอเพียง ฯลฯ</p> <p>ความละอายต่อบาป เกรงกลัวต่อบาป ไม่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ขัดต่อศีลธรรม จรรยา ฯลฯ</p> <p>การไม่เอาสิ่งของคนอื่นมาเป็นของตน ไม่ รับสิ่งของที่มีผู้ให้ซึ่งหวังผลประโยชน์ตอบ แทน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ฯลฯ</p> <p>การรู้จักสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อ ประโยชน์ ส่วนรวม รู้จักสละเวลาเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม ฯลฯ</p>

11. คุณธรรมและจริยธรรมตามมงคลชีวิต 38 ประการ

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ (2549 : 56) มงคลชีวิต คือ เหตุแห่งความสุขและความ
 เจริญก้าวหน้าของชีวิต เป็นสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติ
 ซึ่งมีอยู่ 38 ข้อ มงคลสูตรทั้ง 38 ข้อนั้น แบ่งเป็น 10 หมู่ 5 หมู่แรก เป็นข้อปฏิบัติในการสร้าง
 ชีวิตเป็น สิ่งที่ทุกคนจะต้องพบต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วน 5 หมู่หลัง เป็นการฝึกใจโดยตรง
 ดังต่อไปนี้

11.1 มงคลหมู่ที่ 1 ฝึกให้เป็นคนดี

มงคลที่ 1 ไม่คบคนพาล เป็นการป้องกันไม่ให้นิสัยไม่ดี ความเห็นผิด ทั้งหลายจากคนพาล มาติดต่อเราเข้า และป้องกันมิให้คนพาลกลั่นแกล้งทำร้ายเอาด้วย

มงคลที่ 2 คบบัณฑิต เพื่อถ่ายทอดเอานิสัยดี ๆ คุณธรรมต่าง ๆ มาสู่ตัวเรา

มงคลที่ 3 บุษาบุคคลที่ควรบูชา เพื่อประดับประคองนิสัยที่ดีในตัวเราให้เจริญงอกงามขึ้น บุคคลที่ควรบูชาจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เราดูและปฏิบัติตาม เป็นหลักใจของเราที่เดียว

11.2 มงคลหมู่ที่ 2 สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง

มงคลที่ 4 อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม รู้จักเลือกและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะแก่ตน ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยแล้วก็ยากจะเอาดีได้

มงคลที่ 5 มีบุญวาสนามาก่อน คือสร้างบุญมาดี ทั้งบุญเก่าและบุญใหม่ บุญเก่าที่ทำมาแต่อดีตชาติก็ทำให้เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง สติปัญญาเฉลียวฉลาด อารมณ์แจ่มใส เบิกบาน ทำงานอะไรก็ก้าวหน้าได้เร็วกว่าคนอื่น บุญใหม่ที่ทำในชาตินี้ การตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรหมั่นทำทาน รักษาศีลเจริญภาวนา ถ้าใครบุญเก่าดี บุญใหม่ก็ชวนชวยทำ ยิ่งก้าวหน้าได้เร็ว เป็นทวีคูณ

มงคลที่ 6 ตั้งตนชอบ คือมีเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องไม่เป็นคนโลเลปล่อยตัวเองไปตามดวง คนที่ตั้งตนชอบจะทำให้มีเป้าหมาย ย่อมมีความกระตือรือร้น พุ่มเพ่งถึงความสามารถของตนเพื่อฝึกตัวเองให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ ไม่ปะประจะมีความพร้อมในการฝึกตนเองสูง

11.3 มงคลหมู่ที่ 3 ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ 7 เป็นพหูสูตร เราต้องฝึกตัวเองให้เป็นพหูสูตร ต้องไม่เป็นคนโง่ รู้จักใฝ่หาความรู้ หรือ “ฉลาดรู้”

มงคลที่ 8 มีศิลปะ ต้องไม่เป็นคนชนิดความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ต้องฝึกตัวเองให้มีศิลปะ ทำได้ ทำเป็น สามารถนำความรู้มาใช้งานได้จริง ๆ “ฉลาดทำ”

มงคลที่ 9 มีวินัย ต้องไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์เอาแต่ใจตัวเอง ฝึกตัวเองให้เป็นคนมีวินัย เคารพต่อกฎระเบียบของหมู่คณะ รู้จักควบคุมตัวเองให้นำความรู้ความสามารถไปใช้ในทางที่ถูก “ฉลาดใช้”

มงคลที่ 10 มีวาจาสุภาพดี หมายถึง คำพูดที่ผู้พูดได้กลั่นกรองไว้ดีแล้วด้วยใจที่ผ่องใส ลักษณะคำพูดที่พอเหมาะพอดีเป็นคุณทั้งแก่ตัวผู้พูดและผู้ฟัง เราจึงต้องฝึกตัวเองให้มีวาจาสุภาพดี รู้จักควบคุมวาจา พูดเป็น “ฉลาดพูด”

11.4 มงคลหมู่ที่ 4 บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่ 11 บำรุงบิดามารดา มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ เลี้ยงดูปรนนิบัติท่าน ให้ได้รับความสุขสบาย

มงคลที่ 12 เลี้ยงดูบุตร รู้จักวิธีเลี้ยงลูกให้ลูกเป็นคนดี เป็นลูกแก้วนำชื่อเสียงเกียรติภูมิมาสู่พ่อแม่และวงศ์ตระกูล

มงคลที่ 13 สงเคราะห์ภรรยา (สามี) สามีภรรยาจะต้องรู้จักวิธีปฏิบัติตัวต่อกัน มีความเกรงอกเกรงใจ เคารพให้เกียรติกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัวให้อบอุ่น ครอบครัวจะมีแต่ความร่มเย็น

มงคลที่ 14 ทำงานไม่คั่งค้าง ต้องทำงานไม่คั่งค้างเพราะครอบครัวต้องมีค่าใช้จ่ายเราจึงมีหน้าที่ก่อสร้างตัว ต้องทำงานให้เสร็จ ทำให้สำเร็จ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ตนเองและครอบครัว

11.5 มงคลหมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน คือ การให้ รู้จักสละทรัพย์สิ่งของที่เหมาะสมของตน แก่ผู้ที่สมควรได้รับ เป็นการจำกัดความตระหนี่ สร้างสมบุญกุศล ทำให้ใจเราสูงขึ้นและเป็นการสร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติ

มงคลที่ 16 ประพฤติธรรม คือ การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 เนื่องจากการทำงานเพื่อส่วนรวมมักจะมีผู้ร่วมงานมากและมีความคิดเห็นแตกต่างกันผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ดีจึงจำเป็นต้องประพฤติธรรม

มงคลที่ 17 สงเคราะห์ญาติ คือ ช่วยเหลือทั้งญาติสายโลหิตเดียวกันและผู้รู้จักคุ้นเคย เป็นการสร้างเสริมความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคมให้เกิดขึ้น

มงคลที่ 18 ทำงานไม่มีโทษ หมายถึง ทำงานสุจริต ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครรวมทั้งงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

11.6 มงคลหมู่ที่ 6 ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่ 19 งดเว้นจากบาป คนที่ยังทำบาปสารพัดอยู่ไม่ยอมเลิก ไม่มีทางที่จะฝึกใจได้เลย เพราะบาปนั้นมาหุ้มใจ ทำให้ใจเสียคุณภาพรองรับธรรมะไม่ได้

มงคลที่ 20 สำรวมจากการดื่มน้ำเมา ของมีเมาเสพติดทั้งหลายจะทำให้เราขาดสติและใจที่ขาดสตินั้นก็ไม่สามารถฝึกได้

มงคลที่ 21 ไม่ประมาทในธรรม ผู้ที่ไม่ประมาทในธรรมจะคิดเสมอว่าคนเราอาจป่วยขึ้นมาเมื่อใดหรือตายเมื่อไหร่ก็ไม่มีใครรู้เพราะฉะนั้นจึงไม่ประมาท รีบชวนชวายสร้างบุญ

สร้างกุศล ตั้งใจฝึกตนเองซึ่งใจของคนอย่างนี้จะมีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะรับการฝึกกุศลธรรมทั้งหลายให้สามารถเจริญขึ้นได้โดยง่าย

11.7 มงคลหมู่ที่ 7 การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ 22 มีความเคารพ รู้และตระหนักถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของผู้อื่น คนไม่มีความเคารพจะเป็นคนที่มองใครก็ไม่เห็นมีอะไรดี เลวไปหมดก็เลยไม่สามารถหาธรรมะใส่ตัวได้

มงคลที่ 23 มีความถ่อมตน ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดดีอวดดี ไม่แบ่งไม่ยโสโอหัง รู้จักค่าของตนเองตรงตามความเป็นจริง พร้อมทั้งจะน้อมตัวลงรับเอา คุณความดีจากผู้อื่นมาใส่ตัวเองได้

มงคลที่ 24 มีความสันโดษ ต้องมีความสันโดษ เป็นคนรู้จักพอ รู้จักประมาณ สุขใจพอใจกับของของตน ทำให้จิตสงบสามารถรองรับคุณธรรมจากผู้อื่นได้เต็มที่

มงคลที่ 25 มีความกตัญญู หมายถึงความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติปัญญา บริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ใครเคยทำคุณอะไรไว้ให้ตัวก็ตระหนักซาบซึ้งถึงบุญคุณ พยายามหาทางตอบแทน ทำให้เป็นคนน่ารัก น่านับถือ ใคร ๆ ก็เมตตา

มงคลที่ 26 ฟังธรรมตามกาล คือการชวนชวนหาเวลาไปฟังธรรม ฟังคำสั่งสอนจากผู้มีธรรมะ เพื่อยกระดับจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้นและอาศัยธรรมะที่ฟังนั้น มาเป็นกระจกส่องใจให้เห็นว่าตัวเรามีคุณธรรมมากน้อยเพียงใด มีข้อบกพร่องตรงไหนจะได้ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

11.8 มงคลหมู่ที่ 8 การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นสูงใส่ตัวให้เต็มที่

มงคลที่ 27 มีความอดทน หมายถึงรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม ความอดทนแบ่งตามเหตุที่มากระทบได้เป็น 4 ประเภท คือ อดทนต่อความลำบากตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อความเจ็บใจและอดทนต่ออำนาจกิเลส

มงคลที่ 28 เป็นคนว่าง่าย คือ คนที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอน ตักเตือนโดยชอบธรรมแล้ว ยอมปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัวด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

มงคลที่ 29 เห็นสมณะ คือไปหาตัวอย่างที่ดีดูเป็นแบบอย่าง หาพระภิกษุผู้ทรงคุณธรรม สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ธรรมะหลาย ๆ ข้อถ้าอธิบายธรรมตา ๆ หลายคนก็เข้าใจยาก ไม่ค่อยจะยอมเชื่อ แต่พอเห็นสมณะเห็นตัวอย่างแล้วก็เชื่อโดยไม่ต้องอธิบายก็มีมาก

มงคลที่ 30 สนทนาธรรมตามกาล คือการพูดคุยซักถามธรรมะซึ่งกันและกันระหว่างคน 2 คนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ให้เกิดปัญญา โดยรู้จักเลือกและแบ่งเวลาให้เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ได้รับความเบิกบานใจ มีความสุขความเจริญและบุญกุศลไปในตัวด้วย

11.9 มงคลหมู่ที่ 9 การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป

มงคลที่ 31 บำเพ็ญตบะ หมายถึง การทำความเพียรเผาผลาญความชั่ว คือ กิเลสทุกชนิดให้ร้อนตัวทนอยู่ไม่ได้เกาะใจเราไม่ติดต้องเผ่นหนีไปแล้วใจของเราก็จะผ่องใสหมดทุกข์

มงคลที่ 32 ประพฤติพรหมจรรย์ แปลว่า การประพฤติตนอย่างพระพรหม ประพฤติตามคุณธรรมต่าง ๆ ทั้งหมดในพระพุทธศาสนาให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้กิเลสฟุ้งกับขึ้นมาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องยกใจออกจากกามอันเป็นที่มาของความเสื่อมและจะนำความทุกข์นำกิเลสมาสู่ใจของเราอีก

มงคลที่ 33 เห็นอริยสัจจ์ อริยสัจจ์ แปลได้หลายความหมาย เช่น คือ ความจริงอันประเสริฐ หรือ คือ ความจริงอันทำให้บุคคลผู้เห็นเป็นผู้ประเสริฐ อริยสัจจ์ 4 คือ ความจริงที่มีอยู่คู่โลกแต่ไม่มีใครเห็น จนกระทั่งสมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ทั้งรู้และเห็นแล้วทรงชี้ให้เราดู ได้แก่ ทุกข์ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจต่าง ๆ สมุทัย คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธ คือความดับทุกข์ มรรค คือ วิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ความดับทุกข์

มงคลที่ 34 ทำนิพพานให้แจ้ง นิพพาน มีคำแปลได้หลายอย่าง เช่น แปลว่า ความดับ ความสูญ คือดับกิเลส สูญจากกิเลส สูญจากทุกข์ หรือแปลว่า ความพ้น คือพ้นจากทุกข์ พ้นจากภพสาม นิพพานเป็นที่ซึ่งความทุกข์ทั้งหลายเข้าไปไม่ถึง อยู่พ้นกฎของไตรลักษณ์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดไม่มีแก่เจ็บตาย เทียงแท้แน่นอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นบรมสุข เกิดขึ้นด้วยอำนาจการปฏิบัติธรรม

11.10 มงคลหมู่ที่ 10 ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

มงคลที่ 35 จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม หมายถึง สภาพจิตของผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว มีใจตั้งมั่น เกิดความมั่นคงหนักแน่นดุจขุนเขา เป็นอุเบกขาวางเฉยได้ ไม่ยินดียินร้ายในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ อีกต่อไป

มงคลที่ 36 จิตไม่โศก จิตโศก หมายถึง สภาพจิตที่แห่งผาก เหมือนดินแห้งใบไม้แห้ง หมดความชุ่มชื้น เนื่องจากไม่สมหวังในความรัก ทำให้มีอาการเหี่ยวแห้ง หม่นหมอง ใจซึมเศร้าไม่ยอมรับรู้ในอารมณ์อื่นใด ไม่อยากทำการ จิตไม่โศก คือหลุดพ้นจากยางเหนียวแห่งปวงเสนหา ไม่ลุ่มหลงในความรักต่อไป มีใจที่อัมเอบไม่แห่งผาก ผ่องใสไม่เศร้าหมอง

มงคลที่ 37 จิตปราศจากธุลี หมายถึง จิตที่หมดกิเลสแล้วทั้งหยาบทั้งละเอียดอย่างถอนรากถอนโคนไม่มีทางที่นกลับเข้ามาในใจได้อีก ทำให้จิตสะอาดผ่องใส นุ่มนวลควรแก่การงาน ได้แก่จิตของพระอรหันต์

มงคลที่ 38 จิตเกษม คือมีความสุข ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายอันเนื่องจากการ เวียนว้าย ตาย เกิด ในวิภวสงสาร สามารถตัดโยคะเครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพทั้งสามได้ขาดสะบั้น โดยสิ้นเชิง จึงมีอิสระเต็มที่ มีใจที่สะอาดผ่องใส บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง

12. คุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549 : 32) ได้แบ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับสังคมและสามารถบอกได้ว่า การกระทำชนิดใดดีและควรกระทำ การกระทำชนิดใดเลวและไม่ควรกระทำ พฤติกรรมลักษณะใดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือ ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไปตามระดับอายุ ระดับการศึกษา พัฒนาการทางสติปัญญา และความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา
2. เจตคติเชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้หรือความรู้สึกต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ชอบหรือไม่ชอบมากน้อยเพียงใด เจตคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมักจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมและการทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น ควรทำนายตามเจตคติเชิงจริยธรรม ซึ่งสามารถทำนายได้เที่ยงตรงมากกว่าการทำนายตามความรู้เชิงจริยธรรม
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เหตุผลที่บุคคลใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือก หรือไม่เลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเชิงจริยธรรมจึงเป็นเหตุจูงใจซึ่งอยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันหรือมีการกระทำที่แตกต่างกันก็ได้และเหตุผล เชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ด้วย

โกวิท ประवालพฤษ (2550 : 59) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนได้ เช่น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าผลของพฤติกรรมจะเกิดแก่ตนเอง หมู่คณะ สังคมส่วนใหญ่หรือมนุษยชาติทั้งหมด ขั้นพัฒนาของเหตุผลเชิงจริยธรรมจะกระจายจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่เหตุผลการยึดตัวเองน้อยที่สุดหรือการยึดมวลมนุษยชาติเป็นศูนย์กลาง

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมและปฏิเสธการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสำคัญต่อ

ความสุขและความมั่นคงของสังคมอย่างยิ่ง จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่จะต้องอบรม และปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างมั่นคง

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2550 : 52) กล่าวว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นการ แสดงพฤติกรรมที่ติงามในทุกโอกาสจนกลายเป็นบุคลิกภาพของบุคคล เริ่มพัฒนาตั้งแต่การ ปฏิบัติตามคำสั่ง การปฏิบัติตามเหตุผล การปฏิบัติด้วยความดีและพึงพอใจจนเชื่อมั่นอย่าง แน่วแน่และปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวาในทุกโอกาส

13. ทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรม

การพัฒนาทางจริยธรรม มีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ปรากฏขึ้นเพื่ออธิบายรูปแบบ และ แนวทางในการพัฒนาจริยธรรม ผู้วิจัยขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

13.1 ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant. 1724 ; อ้างอิงใน วิทย์ วิศทเวทย์. 2532) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน (ค.ศ. 1724 - 1804) เป็นนักเหตุผลนิยม เป็น ผู้นำทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rigorism) หมายถึงสิ่งที่ยึดมั่นในคุณธรรมได้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่ นิยม (Deontologist) ยึดถือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด แนวคิดของ คานท์ ถือว่ามโนธรรมเป็น เหตุผลภาคปฏิบัติ เป็นที่รู้จักกันแล้วว่าหลักศีลธรรมนั้นรู้กันได้เองรู้ขึ้นในใจของตนเอง มันเป็น Aprioril เป็นสิ่งที่มีมาก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ (Not Empirical) เป็น สิ่งที่มีตนเป็นพยาน (Self Evident)

ตามแนวคิดของคานท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้นเป็นสิ่ง ที่ถาวรตายตัว ค่าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิจริงตายตัวจะถือเอาผลของการกระทำตัดสินไม่ได้ สิ่ง ที่ คานท์ เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดีนั้นไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากการมีเจตคติที่ดี ดังนั้นการทำตามหน้าที่จึงเป็นเจตนาดีไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้น ของสัญชาตญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนาแต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ ปรัชญาของคานท์ มีจุดเด่นที่สุดคือ การสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนไม่ให้คนยกตัวเองเหนือ กฎซึ่งเป็นกฎศีลธรรมที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับใครแม้แต่ตนเอง ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น จุดหมายในการดำรงชีวิตค่อนข้างเป็นอุดมคติตายตัวไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แต่ เคร่งครัดตายตัวในหลักจริยศาสตร์ คานท์ มองโลกในแง่เดียว คือคิดว่าคนมิได้มีชีวิตอยู่เพื่อ ความสุขแต่มีชีวิตอยู่เพื่อศีลธรรมอันบริสุทธิ์ การใช้ชีวิตตามเหตุผลหรือการใช้ชีวิตทางศีลธรรมทำ ให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ทั้งนี้ คานท์บอกว่าคุณธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในการควบคุมของเรา ส่วน ความสุขอยู่เหนือการควบคุมของเรา แต่มันขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกหลายประการดังนั้น คุณธรรมจึงไม่รวมเอาความสุขไว้ด้วย และความสุขก็ไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมเป็นเหตุปัจจัย

13.2 ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2550 : 36) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอาเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลก่อน พ.ศ.2500 ในประเทศอินเดียโดยพระสมณโคดมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิดโดยเน้นหลักธรรมที่เป็นสัจธรรมเป็นวิธีการสอนการเผยแพร่สืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติ เน้นคุณธรรมในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนา นำมาสั่งสอนมี 3 ประการ คือ

1. ให้เว้นความชั่วทั้งปวง
2. ให้ทำความดี
3. ให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด

หลักธรรมที่พระพุทธศาสนา นำมาประกาศเป็นคุณธรรมมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่งย่อมเกี่ยวข้องกับข้อธรรมข้ออื่นตามมา เป็นแนวคิดทาง จริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่ เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐานทางการกระทำทางกายไปสู่ขั้นสูงที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์ หลุดพ้นทางจิตใจ

หลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี 3 ชั้น คือ

1. จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วย ศีล 5 ธรรม 5 ดังนี้
 - 1.1 เว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์เป็นศีล มี
 - 1.2 เมตตา กรุณาต่อสัตว์และมนุษย์เป็นธรรมสุจริตเป็นธรรม
 - 1.3 เว้นจากการประพฤตินอกใจในกามเป็นศีล สำรวมในกามเป็นธรรม
 - 1.4 เว้นจากการพูดปดเป็นศีล พูดจริงเป็นธรรม
 - 1.5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยเป็นศีล มีสติสำรวมระวังเป็นธรรม
2. จริยศาสตร์ขั้นกลาง ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ 10 ประการ ดังนี้
 - 2.1 กาย 3 ข้อ ประกอบด้วย
 - 2.1.1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์หรือเบียดเบียนทำลายชีวิต
 - 2.1.2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - 2.1.3 เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม
 - 2.2 วาจา 4 ข้อ ประกอบด้วย
 - 2.2.1 เว้นจากการพูดปด
 - 2.2.2 เว้นจากการยุยงให้แตกร้างกัน

2.2.3 เว้นจากพูดคำหยาบ

2.2.4 เว้นจากการพูดเหลวไหล เพื่อเจ้อ

2.3 ทางใจ 3 ข้อ

2.3.1 ไมโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

2.3.2 ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ

2.3.3 ไม่เห็นผิดจากทำนองครองธรรม มีความเห็นถูกต้องว่าทำดีได้ดี ทำชั่ว

ได้ชั่ว บิดามารดามีคุณ

3. จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วย จริยมรรค แปลว่า “ทางอันประเสริฐ” หรือ ทางสายกลางมี 8 ประการ ดังนี้

3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ

3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้ายดำริในการไม่เบียดเบียน

3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดจาคำหยาบไม่พูดเพื่อเจ้อ

3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักฉ้อทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดที่มีโทษ ประกอบอาชีพชอบธรรม

3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้น เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียร รักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว

3.7 การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณา ร่างกาย เวทนาหรือ ความรู้สึกสุขทุกข์ ตลอดจนไม่ทุกข์ ไม่สุข จิต และธรรมรวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทัน เห็นทั้งความเกิดความดับ

3.8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ที่ เรียกว่า ฌาน 4 เป็นที่ยอมรับกันว่าในเรื่องการสอนของพุทธศาสนา เน้นการสอนแบบอริยสัจที่ ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของ การพัฒนาการทางจริยธรรม พระพุทธเจ้าทรงนำเอา สัจธรรมมาแสดง แก่มนุษย์ ในรูปที่เรียกว่า อริยสัจ 4 โดยหลักอริยสัจนั้นสอนย้อนจากผลมาหาเหตุ ได้แก่ ทุกข์ เป็นผล สมุทัยเป็น เหตุ นิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้มองดูความจริงของกฎธรรมชาติว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่ใช่เป็นไปตามการดลบันดาล ของสิ่งภายนอก ฉะนั้นจึงให้เรา รู้เหตุปัจจัยแล้วทำตามเหตุปัจจัยด้วยความเพียรพยายามของเรา

เมื่อเราต้องการผลก็ต้องทำเหตุนี้คือการประกาศหลักธรรม และ หลักกรรม ตามแนวคิดของ พระพุทธศาสนา

13.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget

Piaget (1951) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม โดยศึกษาจากการสังเกต เด็กเล่นลูกหินโดยวิธีนี้เขาสามารถศึกษาธรรมชาติ ความเป็นมาเกี่ยวกับจริยธรรมของเด็กโดยไม่ ต้องอาศัยเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้ เขาอธิบายว่า จริยธรรมจะแฝงอยู่ใน กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทุกชนิด ในการเล่นของเด็กก็มีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อนแฝงอยู่ พัฒนาการแต่ละขั้นจะมีโครงสร้าง และความสมดุลไม่มีการกระทำเดี่ยว Piaget เชื่อว่าพัฒนาการทาง จริยธรรมเป็นกระบวนการ พัฒนาตามลำดับขั้น หรือการพัฒนาจริยธรรมจะไม่มีการข้ามขั้น Piaget แบ่งขั้นพัฒนาการ ทางจริยธรรมออกเป็น 3 ขั้นดังนี้

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Premoral Stage) เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ 0 – 2 ปี ซึ่งไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดทำให้ความคิดในการตัดสินความผิดถูก ของการกระทำ หรือความคิดในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำเป็นไปตามความต้องการทาง ร่างกายหรือความคิดเห็นของคนใกล้ชิด เช่น เด็กประพฤติปฏิบัติตามคำแนะนำหรือการ ห้ามปรามของพ่อแม่โดยคิดว่าสิ่งที่พ่อแม่ให้ประพฤติปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งดี
2. ขั้นปฏิบัติตามคำสั่งหรือแปลความตามเกณฑ์ (Heteronomous Stage) เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ 2 – 8 ปี ซึ่งสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและบทบาทที่เขาควร ปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ สามารถประพฤติปฏิบัติตามระเบียบได้ ตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ ควรกระทำได้ด้วยตนเอง เริ่มรับรู้และกระทำตามความคิดเห็นและความรู้สึกของ ตนเองมากขึ้น หรือใกล้เคียงกับการกระทำตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม
3. ขั้นเหตุผลของตนเองหรือแปลความพฤติกรรม (Autonomous Stage) เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป ซึ่งสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยเหตุผลของตนเอง เริ่มปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม สังเกตและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ ถูกต้องมากขึ้น ประพฤติปฏิบัติเพื่อตอบสนองพัฒนาการด้านจิตใจมากขึ้นซึ่งถือว่าเป็น พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นสูง
4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอร์เรนซ์ โคลเบอร์ค Kohlberg เป็นนัก การศึกษาด้านจริยธรรม เป็นผู้นำเอาทฤษฎีจริยศึกษาสังเคราะห์ ความรู้ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยาและศึกษาศาสตร์มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ (Integrated Theory) โดย Kohlberg เชื่อว่ามนุษย์จะมีพัฒนาการทาง จริยธรรมเป็นขั้น ๆ จากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง

ตามลำดับ จนสามารถคิดหาเหตุผลแบบนามธรรมได้อันเป็นขั้นสูงสุด จากความเชื่อดังกล่าว Kohlberg ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ ภายในแต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมทั้งสิ้นเป็น 6 ขั้น ดังนี้ (Kohlberg, 1964)

ตารางที่ 3 แสดงระดับจริยธรรมและขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

ระดับจริยธรรม	ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconvention level) อายุ 2 - 10 ปี	ขั้นที่ 1 การหลบหลีกการถูกลงโทษ หรือการลงโทษและการเชื่อฟัง อายุ 2 - 7 ปี ขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัล หรือการสนองความต้องการ อายุ 7 - 10 ปี
ระดับตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional level) อายุ 10 - 16 ปี	ขั้นที่ 3 การทำตามสิ่งที่ผู้อื่นเห็นชอบหรือการคาดหวังทางสังคม อายุ 10 - 13 ปี ขั้นที่ 4 การทำตามหน้าที่ทางสังคม หรือระบบสังคมและมโนธรรม อายุ 13 - 16 ปี
ระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post conventional level) อายุ 16 ปีขึ้นไป	ขั้นที่ 5 การทำตามคำมั่นสัญญา หรือสัญญาสังคมและสิทธิส่วนบุคคล อายุ 16 ปีขึ้นไป ขั้นที่ 6 การยึดถืออุดมคติสากล หรือจริยธรรมสากล (วัยผู้ใหญ่)

14. รูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม

การพัฒนาจริยธรรมที่สอดคล้องกับทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้วและเหมาะสมกับการปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนในวัยเรียนโดยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมการสอนในชั้นเรียนมีดังนี้

14.1 การปลูกฝังจริยธรรมโดยวิธีกระจ่างค่านิยม

ความหมาย การกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) หมายถึง การกระตุ้นให้บุคคลเข้าใจค่านิยมของตนเองและค่านิยมของผู้อื่นได้อย่างชัดเจน ความเข้าใจดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นหลักการ การทำความเข้าใจกระจ่างในค่านิยม มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

14.1.1 ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน (Psychological Safety) โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่มีการชักนำความคิดและการกระทำต่าง ๆ ผู้สอนจะแสดงความคิดเห็นเท่าที่จำเป็นซึ่งเป็นการใช้จิตวิทยากระตุ้นและเสริมกำลังใจให้ผู้เรียนกล้าคิดและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น

14.1.2 การใช้กระบวนการเป็นยุทธศาสตร์ (Clarifying Strategies) วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของเหตุผลด้วยตนเอง

14.2 รูปแบบกิจกรรมการสอนการกระจ่างค่านิยม

14.2.1 รูปแบบมาตรฐาน เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวิธีการวิเคราะห์เหตุผลและค่านิยมของตัวละครจากเนื้อเรื่องที่กำหนดให้โดยยึดถือเกณฑ์และค่านิยมของสังคมเป็นพื้นฐานหรือแนวทางในการวิเคราะห์ โดยมีลำดับขั้นตอนของกิจกรรมคือ การทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง การวิเคราะห์ความคิดของตัวละครในเนื้อเรื่อง สรุปแนวคิดด้านคุณธรรม จริยธรรมจากการอภิปรายและชี้แจงให้เข้าใจเพื่อเชื่อมโยงเข้ากับค่านิยมที่พึงประสงค์

14.2.2 รูปแบบกำหนดทางเลือก เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะในการเลือก และตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ให้ผลดีกว่า โดยเลือก 1 อย่าง จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2 อย่าง โดยให้ผู้เรียนคาดคะเนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทั้งสองได้อย่างชัดเจนซึ่งผลกระทบจากเหตุการณ์แต่ละอย่างจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียควบคู่กัน แต่เมื่อมีความจำเป็นต้องตัดสินใจจึงต้องใช้วิธีการเปรียบเทียบทั้งข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นกับทุกเหตุการณ์เสียก่อน จากนั้นจึงตัดสินใจเลือกกระทำในเหตุการณ์ที่คิดว่ามีผลกระทบในทางที่ดี

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมรูปแบบกำหนดทางเลือกมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเนื้อเรื่องหรือบทความที่กำหนดให้

ขั้นที่ 2 กำหนดเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เลือกตอบโดยในแต่ละเหตุการณ์ กำหนดผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นบางส่วน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นข้อมูลในการตัดสินใจโดยคาดหวังว่า การตัดสินใจของผู้เรียนจะพิจารณาจากเหตุผลที่สนับสนุนค่านิยมของตนเองหรือสนับสนุน ค่านิยมของสังคมเป็นหลัก

ขั้นที่ 3 การตัดสินใจเป็นรายบุคคล กำหนดให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัว ละครในเรื่องและตัดสินใจเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวพร้อมชี้แจงเหตุผลประกอบการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 การตัดสินใจเป็นกลุ่ม แบ่งกลุ่มผู้เรียนกลุ่ม 4 - 5 คน ให้ สมาชิกของ แต่ละกลุ่มและเปลี่ยนความคิดเห็นและเหตุผลซึ่งกันและกัน สรุปเป็นทางเลือกและ เหตุผลของกลุ่มพร้อมกับรายงานให้กลุ่มอื่นทราบ

14.2.3 รูปแบบการยืนยันความคิด เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะการ ตัดสินใจ แต่จะไม่กำหนดแนวทางการตัดสินใจหรือการเลือกคำตอบ ผู้เรียนต้องหาทางเลือกและ เหตุผลด้วยตนเอง และมาสรุปเป็นคำตอบและเหตุผลของกลุ่มโดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมและ การยอมรับของสังคมเป็นแนวทางในการสรุป มีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเนื้อเรื่องหรือบทความที่กำหนดให้

ขั้นที่ 2 การเลือกและตัดสินใจเป็นรายบุคคล

ขั้นที่ 3 การเลือกและตัดสินใจเป็นรายกลุ่ม

14.2.4 รูปแบบการจัดลำดับความสำคัญ เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียน ตระหนักกว่าแต่ละบุคคลย่อมมีพัฒนาการทางความคิด ค่านิยม และการกระทำของตนเองอยู่ เสมอโดยการนำความรู้ประสบการณ์ซึ่งได้รับการเรียนรู้ใหม่ ๆ เข้าไปผสมผสานกับความรู้ ความคิดและประสบการณ์เดิมแล้วจัดเก็บและสร้างเป็นระบบความเชื่อขึ้นใหม่ การสอนแบบ จัดลำดับความสำคัญจึงกำหนดเนื้อเรื่องหรือสถานการณ์จำลองให้สะท้อน คือ ค่านิยมและความ เชื่อที่มีความสำคัญต่างกันเป็นสื่อการเรียนให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และเปรียบเทียบกับค่านิยมและความเชื่อของบุคคลในชุมชนฝึกจัดลำดับความสำคัญของค่านิยมโดยใช้เกณฑ์ ความดี ความชั่วและคุณธรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมการฝึกให้ผู้เรียนอภิปรายและ จัดลำดับความสำคัญของค่านิยม ทำให้ผู้เรียนสามารถได้เรียนรู้และสามารถปรับค่านิยมของ ตนเองให้สอดคล้องกับค่านิยมหรือจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้มากขึ้น การจัดกิจกรรมการสอนโดย รูปแบบลำดับความสำคัญมี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดเนื้อเรื่องหรือบทความเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา

ขั้นที่ 2 ตั้งคำถามจากเนื้อเรื่องเพื่อให้ตอบเป็นรายบุคคลและเป็น กลุ่มโดยให้ลำดับความสำคัญของปัญหาและวิธีแก้ไข

14.2.5 รูปแบบการแบ่งกลุ่มความคิด เป็นรูปแบบการเรียนที่มุ่งให้ผู้เรียน ทราบแนวความคิดในการแก้ปัญหาจากเนื้อเรื่องที่กำหนดให้ ซึ่งในเรื่องจะเสนอแนวทาง แก้ปัญหาประมาณ 9 – 12 วิธี ให้ผู้เรียนแบ่งแนวความคิดในการแก้ปัญหาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแนวคิดที่ควรทำไปปฏิบัติมากที่สุด กลุ่มแนวคิดที่ควรนำไปปฏิบัติระดับปานกลาง และ กลุ่มแนวคิดที่ไม่ควรนำไปปฏิบัติจากนั้นให้ผู้เรียนประเมินผลกระทบและอภิปรายเหตุผลว่าเพราะ เหตุใดจึงควรนำไปปฏิบัติมากที่สุดเพราะเหตุใดจึงไม่ควรนำไปปฏิบัติ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้เหตุผลทั้งด้านดีและไม่ดีเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าใจความเป็นจริงว่า แนวความคิดใน การแก้ปัญหาที่ดีและได้ผลสำเร็จตามความต้องการนั้นสามารถหาได้หลายวิธี

15. รูปแบบการจัดกิจกรรมแบบแบ่งกลุ่มความคิดมีข้อที่ควรทราบ 2 ประการ ดังนี้

ข้อที่ 1 เนื้อเรื่องหรือบทความควรเป็นเรื่องที่สอนให้เกิดการกระจำค่านิยมและ ปลุกฝังจริยธรรมเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือ ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม และการทำงานกลุ่มกับ ผู้อื่น

ข้อที่ 2 ลักษณะคำถามซึ่งใช้ตอบเป็นกลุ่มควรมีความแตกต่างในความหมายแต่ละ ข้อและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทของผู้เรียนมากที่สุด

16. การปลุกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลเชิงจริยธรรม

ความหมาย เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) หมายถึง เหตุผลที่บุคคล ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าควรกระทำหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่าง หนึ่ง หรือประเมินว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งถูกต้องดีงามและเหมาะสมหรือไม่ เหตุผลเชิง จริยธรรมจะทำหน้าที่เป็นเหตุจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยทั่วไปจึงสามารถ ประเมินคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลได้โดยการสังเกตและซักถามเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการ กระทำต่าง ๆ ของเขา (ฤกษ์ชัย คุณูปการ. 2550 : 36)

หลักการ การพัฒนาจริยธรรมโดยการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีหลักการสำคัญคือ การกระตุ้นให้บุคคลเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างความรู้หรือเหตุผลที่เขามีอยู่เดิมกับ ความรู้หรือเหตุผลที่ได้รับใหม่ซึ่งอาจใช้วิธีให้เขารับรู้ความคิดเห็นและเหตุผลของผู้อื่นซึ่งแตกต่าง ไปจากความคิดและเหตุผลของตนเองจากนั้นจึงชี้แนะด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้บุคคลเข้าใจและรับเอา ความคิดและเหตุผลที่ดีกว่ามีประโยชน์และมีคุณค่าต่อตนเองและสังคมมากกว่าไปเป็นพื้นฐาน การตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

การฝึกยกระดับการตัดสินใจและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสรุปได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เสนอปัญหาทางจริยธรรมหรือสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมให้ผู้เรียนได้รับรู้และเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ให้ผู้เรียนตัดสินใจและแสดงเหตุผลในการแก้ปัญหาจริยธรรมด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดโดยการให้รับรู้ ความคิดเห็นและเหตุผลที่แตกต่างหรือแปลกใหม่

ขั้นที่ 4 ชี้นำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับความรู้หรือเหตุผลใหม่ ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มากกว่าความรู้และเหตุผลเดิมของตน

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เรียนสรุปการตัดสินใจและการให้เหตุผลอีกครั้งหนึ่ง

17. การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างในความขัดแย้งทางความคิดทำได้หลายวิธีดังนี้

1. การกระตุ้นด้วยความรู้และเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขั้นโดยมีแนวคิดว่าคุณค่าเมื่อได้รับรู้และเข้าใจเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงกว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมเดิมของตนเองจะเกิดความขัดแย้งทางความคิดและต้องปรับตัวเมื่อลดความขัดแย้งโดยเปลี่ยนไป ยอมรับและปฏิบัติตามเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงขั้นนั้นต่อไป

2. การให้แสดงบทบาทสมมติ (Role playing) มีแนวคิดว่ามีบุคคลได้แสดงการสวมบทบาทของผู้อื่นซึ่งมีความคิดและพฤติกรรมแตกต่างจากตนจะทำให้ผู้แสดงการสวมบทบาทเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมไปจากเดิม เพราะเขามีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่เขาแสดงลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้ไม่ยึดติดกับความคิดและพฤติกรรมเดิมเพียงด้านเดียว นอกจากนั้นการแสดงบทบาทสมมดียังเป็นการฝึกให้บุคคลแสดงพฤติกรรมใหม่ซึ่งเหมาะสมกับกาลเทศะและเหตุผลมากกว่าพฤติกรรมเดิม

3. การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีแนวคิดที่ว่าเด็กและวัยรุ่นมักจะยึดเพื่อนเป็นแบบอย่างและพร้อมที่จะคล้อยตามหรือเลียนแบบพฤติกรรมของเพื่อนเพื่อให้เพื่อนพึงพอใจและยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ดังนั้นเมื่อบุคคลได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดหรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระดับจริยธรรมของเขาเสมอ

4. การเลียนแบบจากตัวแบบ มีแนวคิดว่าการเลียนแบบเป็นการเรียนรู้ทางสังคมซึ่งทำให้บุคคลยอมรับและเต็มใจที่จะพัฒนาพฤติกรรมของตนได้ง่ายขึ้นเพราะผู้เลียนแบบจะไม่มีเจตคติทางลบว่าเขาถูกชักจูงให้ประพฤติปฏิบัติตามผู้อื่นหรือไม่รู้สึกสูญเสียความเป็นตัว

ของตัวเองพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ ได้แก่
คุณลักษณะที่เหมาะสมของตัวแบบผลกรรมที่ตัวแบบได้รับและสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลง

การพัฒนาด้วย PDCA (Deming Cycle)

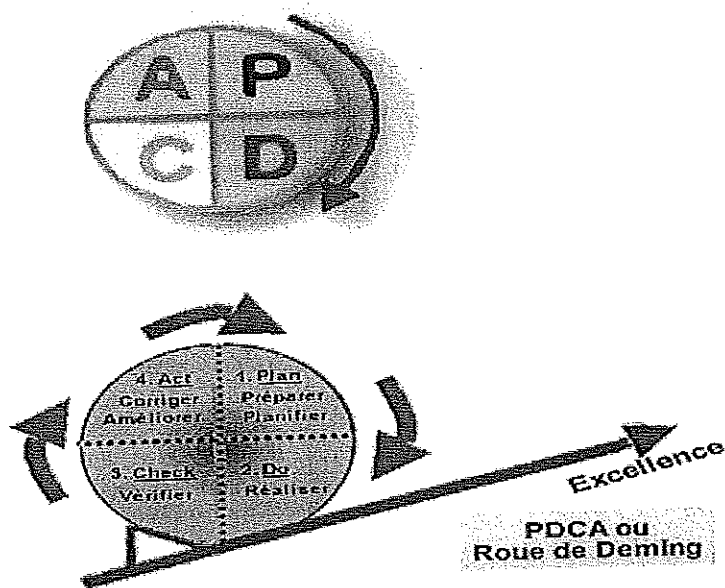
PDCA เป็นวงจรบริหารงานคุณภาพ เพื่อเกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) มีชื่อเรียกว่า วงจรเดมมิง (Deming Cycle) (กิตติวัฒน์ สิริเกษมสุข และคณะ. 2552 : 2)

P (Plan) คือ การวางแผนจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

D (Do) คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนตามแผนที่เตรียมไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

C (Check) คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนว่ามี
ปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด

A (Act) คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใด ๆ ก็ยอมรับ
แนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไปเมื่อได้แผน (P)
นำไปปฏิบัติ (D) ระหว่างการปฏิบัติก็ดำเนินการตรวจสอบ (C) พบปัญหาก็กทำการแก้ไขหรือ
ปรับปรุง (A) การปรับปรุงก็เริ่มจากการวางแผนก่อน วนไปได้เรื่อย ๆ จึงเรียกววงจร PDCA

ภาพที่ 2 แสดงความต่อเนื่องวงจรเดมมิง

1. ประโยชน์ของ PDCA มีดังนี้

1.1 การวางแผนงานก่อนการปฏิบัติงาน จะทำให้เกิดความพร้อมเมื่อได้ปฏิบัติงานจริงการวางแผนงานควรวางให้ครบ 4 ชั้น ดังนี้

1.1.1 ชั้นการศึกษา คือ การวางแผนศึกษาข้อมูล วิธีการ ความต้องการของตลาด ข้อมูลด้านวัตถุดิบ ด้านทรัพยากรที่มีอยู่หรือเงินทุน

1.1.2 ชั้นเตรียมงาน คือ การวางแผนการเตรียมงานด้านสถานที่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ความพร้อมของพนักงาน อุปกรณ์ เครื่องจักร วัตถุดิบ

1.1.3 ชั้นดำเนินงาน คือ การวางแผนทางการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย

1.1.4 ชั้นการประเมินผล คือ การวางแผนหรือเตรียมการประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ เช่น ประเมินจากยอดการจำหน่าย ประเมินจากการติชมของลูกค้า เพื่อให้ผลที่ได้จากการประเมินเกิดการเที่ยงตรง

1.2 การปฏิบัติตามแผนงาน ทำให้ทราบขั้นตอน วิธีการ และสามารถเตรียมงานล่วงหน้าหรือทราบอุปสรรคล่วงหน้าด้วย ดังนั้น การปฏิบัติงานก็จะเกิดความราบรื่น และเรียนร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

1.3 การตรวจสอบ ให้ได้ผลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ ประกอบด้วย

1.3.1 ตรวจสอบจากเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

1.3.2 มีเครื่องมือที่เชื่อถือได้

1.3.3 มีเกณฑ์การตรวจสอบที่ชัดเจน

1.3.4 มีกำหนดเวลาการตรวจที่แน่นอน

1.3.5 บุคลากรที่ทำการตรวจสอบต้องได้รับการยอมรับจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อการตรวจสอบได้รับการยอมรับ การปฏิบัติงานขั้นต่อไปก็ดำเนินงานต่อไปได้

1.4 การปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใดก็ตาม เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขคุณภาพก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นวงจร PDCA จึงเรียกว่า วงจรบริหารงานคุณภาพการ

2. การวางแผนงานคุณภาพด้วยระเบียบวิธี PDCA ประกอบด้วย

2.1 (P) การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning Mythology) มีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1.1 ปัจจัยด้านข้อมูลหรือปัจจัยนำเข้า (Quality Planning Input) มีการบริหารงานต้นข้อมูลโดย

1) จัดหาข้อมูลด้านความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าและผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดคุณภาพ

2) พิจารณาลักษณะของผลิตภัณฑ์หรืองานบริการที่มีอยู่หรือที่กำลังดำเนินการตรงกับความต้องการมากน้อยมีส่วใดบ้างต้องทำการปรับปรุงและพัฒนา

3) ใช้ข้อมูลเดิม ข้อมูลจากประสบการณ์ที่ผ่านมาควรจะรวบรวมจากบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางการวางแผนที่ต้องการ

4) เลือกจังหวะ เวลา หรือโอกาสที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นมาทำการประเมินความเสี่ยง และหาแนวทางดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.1.2 กำหนดคุณภาพ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

2.1.3 ในแผนงานควรมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน กำหนด วัน เวลาการทำงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ สถานที่ทำงานและอื่น ๆ

2.1.4 มีการประเมินแผนงานก่อนการนำไปใช้ ทำได้ 3 แนวคือ

1) การประเมินจากการทดลองการปฏิบัติ

2) การประเมินจากการร่วมพิจารณาของผู้มีประสบการณ์ทำงานมาก่อน

2.2 (D) การปฏิบัติตามแผนงานคุณภาพ จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายมากหรือน้อย ขึ้นอยู่ปัจจัยดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้มีอำนาจและรับผิดชอบการบริหารแผนงาน แผนที่ได้เขียนขึ้นมีองค์ประกอบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลาย หน่วยงาน

2.2.2 ทักษะและความสามารถของผู้ปฏิบัติตามแผนงานหรือบุคลากรที่รับผิดชอบงานต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) ความรู้ความสามารถของบุคลากร
- 2) บุคลิกภาพมีความเหมาะสมกับงานที่มอบหมาย
- 3) ความสนใจหรือความคาดหวังของบุคลากรต่องานที่ได้รับมอบหมาย
- 4) แรงจูงใจที่มีให้กับบุคลากร
- 5) ทักษะของบุคลากรกับงานที่มอบหมายและเพื่อนร่วมงาน

2.2.3 ทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์สำนักงานเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความพร้อมปฏิบัติ ก็ทำให้ผลงานเป็นไปตามเป้าหมาย

2.2.4 การจัดซื้อ-จัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีแต่ราคาต่ำ ก็จะทำให้ได้ผลผลิตที่คุณภาพดีราคาถูก

2.2.5 มีระบบการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ คือ สื่อได้ชัดเจนและรวดเร็ว เพื่อสร้างความเข้าใจ และเชื่อมโยงระบบงานอย่างต่อเนื่อง

2.3 (C) การตรวจสอบคุณภาพ มีแนวทางการตรวจสอบดังนี้

2.3.1 ตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงานได้แก่

- 1) ขั้นการศึกษาข้อมูล มีการศึกษาข้อมูลได้ครบถ้วน
- 2) ขั้นการเตรียมงาน การเตรียมงานตามแผนงานมีความพร้อมหรือไม่
- 3) ขั้นดำเนินงาน มีบุคลากรและทรัพยากรหรือไม่
- 4) ขั้นตอนการประเมิน มีเครื่องมือและขั้นตอนการประเมินผลที่เหมาะสม

2.3.2 ตรวจสอบผลงานตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น Delta Principle คือ เกณฑ์การประเมินจำหน่ายหรือพนักงาน โดยประเมินจาก

Q = Quality	คุณภาพของงาน	40	คะแนน
S = Service	การให้บริการ	30	คะแนน
P = Price	รายได้ ราคา	30	คะแนน

Just in Time เกณฑ์การประเมินผู้ผลิต ประกอบด้วย

☐	เสร็จทันเวลา	40	คะแนน
☐	ลูกค้าพึงพอใจ	30	คะแนน
☐	ได้กำไร ราคาสูง	30	คะแนน

2.3.3 ตรวจสอบคุณภาพโดยใช้มาตรฐานสินค้าหรือผลิตภัณฑ์โดยหน่วยราชการ
กระทรวงอุตสาหกรรม มาตรฐานการบริหารงาน ISO : 9000, ISO 14000

2.3.4 ตรวจสอบความพึงพอใจของลูกค้า สามารถตรวจสอบได้จากข้อมูลการสั่งซื้อ
การตี การชมจากลูกค้าโดยตรง

2.3.5 การตรวจสอบคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ดำเนินการดังนี้

- 1) ตรวจสอบด้านบุคลากร มีคุณสมบัติ เหมาะสมกับงาน
- 2) การตรวจสอบเครื่องจักร อุปกรณ์สำนักงาน เครื่องจักรมีขีดความสามารถที่เหมาะสมและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ
- 3) การตรวจสอบวัตถุดิบหรืออะไหล่ ได้แก่ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตวัสดุ
อุปกรณ์ที่ใช้ในสำนักงานมีเพียงพอหรือมีมากเกินไปจนความจำเป็น หรือยังใช้คุ้มค่า
- 4) การตรวจสอบระบบการทำงาน เช่น ระบบการให้บริการลูกค้าระบบ
การสื่อสารภายในองค์กร มีความเหมาะสมมากพอกับการบรรลุเป้าหมายคุณภาพหรือไม่
- 5) การตรวจสอบระบบการบริหารงาน ประกอบด้วย โครงสร้าง องค์กร
การบริหารด้านการผลิต และกำหนดเป้าหมายธุรกิจ เป็นเป้าหมายที่มุ่งหวังผลกำไร
- 6) การตรวจสอบตลาดหรือความต้องการของลูกค้า ได้แก่ ผลของการ
โฆษณาประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย
- 7) การตรวจสอบเวลา เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการผลิตแบบ
ทันเวลาพอดีหรือไม่
- 8) การตรวจงบประมาณ ที่ใช้ลงทุน มีความจำเป็น และเพียงพอกับการ
สร้างคุณภาพหรือไม่
- 9) การตรวจสอบทัศนคติ ของบุคลากร มีความกระตือรือร้นต่อการทำงาน
บุคลากรเหล่านี้จะช่วยสร้างงานคุณภาพ
- 10) การตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบ ว่าสามารถ
วัดได้ตรงตามความเป็นจริง และสภาพที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่

3. การจัดทำรายงานผลการตรวจสอบเมื่อดำเนินงานตรวจสอบคุณภาพแล้ว คณะผู้
ตรวจสอบจัดทำรายงานผลการตรวจสอบต่อฝ่ายบริหารเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข
การจัดทำรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพ มีส่วนประกอบดังนี้

3.1 เป้าหมายการตรวจสอบ

3.2 ข้อบ่งชี้ที่ใช้ในการตรวจสอบ

- 3.3 หลักเกณฑ์การประเมิน หรือวัดผล
- 3.4 ระยะเวลาที่ได้ดำเนินการตรวจสอบ
- 3.5 สถิติเปรียบเทียบผลการตรวจสอบ
- 3.6 ข้อจำกัดในขณะทำการตรวจสอบ
- 3.7 สรุปการตรวจสอบ
- 3.8 ข้อเสนอแนะแนวทางการตรวจสอบครั้งต่อไป

4. (A) การปรับปรุงการแก้ไขผลผลิต หรือผลงาน

การปรับปรุงแก้ไขผลผลิตหรือผลงาน เกิดจากการพิจารณารายงานผลการตรวจสอบคุณภาพ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพ
- 4.2 เมื่อยอมรับผลการตรวจสอบคุณภาพแล้วทราบจุดบกพร่องแล้ว ขั้นตอนต่อไป

ต้องพิจารณาถึงกระบวนการ

- 4.3 การตรวจสอบผลกระทบของปัญหา
 - 4.3.1 ความพึงพอใจของลูกค้า
 - 4.3.2 คุณภาพและมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้
 - 4.3.3 ต้นทุนการผลิต
 - 4.3.4 การส่งมอบทันเวลา
- 4.4 วิธีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาขึ้นอยู่กับระดับของปัญหา
 - 4.4.1 ปัญหาในระดับบุคคล แนวทางการปรับปรุงก็ทำได้ง่าย
 - 4.4.2 การตัดเตือน อบรม หรือสร้างความตระหนักรู้
 - 4.4.3 การเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงาน
 - 4.4.4 การให้ออก เป็นการแก้ปัญหาคัดท้ายที่ไม่อาจใช้วิธีอื่นได้ปัญหาในระดับ

กลุ่มหรือหน่วยงาน ใช้กิจกรรมกลุ่มคุณภาพ ได้แก่

- 1) กิจกรรม 5 ส
- 2) กิจกรรม QCC
- 3) กิจกรรมข้อเสนอแนะปรับปรุงงาน

- 4.5 เริ่มการวางแผนการปรับปรุงงาน ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามวงจรการ

บริหารงานคุณภาพ

4.6 การดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายกำหนดปัญหาหรือสาเหตุของการทำผิดเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ได้มาตรฐาน การดำเนินการปรับปรุงการแก้ไขจะต้องคำนึงผลกระทบดังต่อไปนี้

- 4.6.1 ผลการแก้ไขกระทบต่อลูกค้า
- 4.6.2 ผลการแก้ไขกระทบต่อบุคคล
- 4.6.3 ผลกระทบด้านบริการที่เคยสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า
- 4.6.4 ผลกระทบต่อภาพพจน์ต่อองค์กร มีหรือไม่
- 4.6.5 การปรับปรุงแก้ไขต้องใช้ต้นทุนเพิ่มขึ้นอีกเท่าไร

4.7 การจัดทำมาตรฐานและคู่มือป้องกันการบกพร่อง คือ ผลสรุปที่ได้รับจากกระบวนการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5. ประเภทของแผนงาน

5.1 การวางแผนงานตามระยะเวลา

5.1.1 แผนงานประจำปี เป็นแผนงานที่เขียนขึ้นเพื่อวางแผนทางการปฏิบัติงานตลอดทั้งปี

5.1.2 แผนงานประจำไตรมาส เป็นแผนงานที่เขียนขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานระยะเวลา 3 เดือน

5.2 การแบ่งงานตามความรับผิดชอบ ได้แก่

5.2.1 แผนงานส่วนบุคคล บุคคลที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานคุณภาพจะต้องมีแผนงานของตนเอง

5.2.2 แผนงานขององค์กร หรือหน่วยงาน

5.3 การแบ่งแผนงานตามลักษณะการใช้งาน

5.3.1 แผนงานหลัก เป็นแผนงานขององค์กร ได้กำหนดเป้าหมายนโยบาย

5.3.2 แผนปฏิบัติการ เป็นแผนปฏิบัติงานเฉพาะส่วนเฉพาะงาน

5.3.3 แผนกลยุทธ์ เป็นแผนปฏิบัติงานที่เขียนขึ้นอย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดหมาย

5.3.4 แผนปรับปรุงงาน

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) เป็นการวิจัยที่มีคุณลักษณะหลายประการ แตกต่างไปจากการวิจัยแบบปกติทั่วไป เช่นกระบวนการที่ใช้สามารถปรับเปลี่ยน

ไปตามสถานการณ์ที่มีพันธะกรณีระหว่างนักวิจัยกับชุมชน กรอบของการดำเนินงาน กำหนดขึ้น โดยกลุ่มคนในพื้นที่วิจัยจุดเน้นของการวิจัยเริ่มที่คนเป็นหลัก โดยทำให้คนมีคุณค่ามีความภูมิใจในการกระทำเป้าหมายของการวิจัย สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของกลุ่มคนในพื้นที่ ตามเงื่อนไขที่เหมาะสมและตามความจำเป็น เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าแต่ละคนจะแตกต่างกันในด้านพื้นฐานทักษะและโครงสร้างทางสังคม แต่นักวิจัยเชื่อมั่นในความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ของคนจึงต้องการให้คนเหล่านั้นมีส่วนร่วมโดยนักวิจัยจะไม่กำหนดกรอบที่ตายตัวแต่ผ่อนสั้นผ่อนยาวตามลักษณะของชุมชน ใช้วิธีการดำเนินการที่เรียบง่าย ซึ่งคนในชุมชนรู้จักคุ้นเคยและมีทางเลือกหลากหลาย นักวิจัยมองชุมชนอย่างองค์รวมในลักษณะประสานสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ตามมาตรฐานเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ข้อมูลที่ศึกษามีลักษณะเป็นนามธรรม ค่านิยมความรู้สึกและความพอใจของคนในชุมชนการดำเนินการใช้หลักประชาธิปไตย โดยให้กลุ่มคนในพื้นที่มีการตัดสินใจร่วมกันมีการสร้างกำลังและอำนาจในการคิดและการต่อรองให้ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่คนในชุมชนอยากทำส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งตนเอง ผู้ได้รับผลประโยชน์ต้องเป็นผู้ลงมือกระทำหรือมีส่วนร่วมให้โครงการประสบผลสำเร็จผลลัพธ์ที่ได้ไม่เน้นวัตถุแต่นำความสามารถของคนในชุมชน เน้นการเรียนรู้และความพอใจของผลที่ได้รับ (พันธุทิพย์ รามสูตร. ม.ป.ป. : 60-63)

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสังคมระบบอุตสาหกรรมและองค์การต่าง ๆ แต่มีน้อยมากในงานด้านการศึกษาซึ่งมีอยู่บ้างเมื่อครูแต่ละคนทำการแก้ปัญหาในชั้นเรียนหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนของตนเอง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องมีการทำความเข้าใจที่ชัดเจน ร่วมกับชุมชนและสังคมและมีจุดเน้นของการวิจัยที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเป็นอิสระหรือมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม การวิจัยในลักษณะนี้มักจะเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและอาจจะเก็บข้อมูลเชิงปริมาณร่วมด้วยก็ได้ (Creswell. 2002 : 609) จะเห็นได้ว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้นำแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพมาประยุกต์ใช้โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยมีส่วนร่วมกันแสวงหารูปแบบหรือวิธีการแก้ปัญหาของตนเน้นการพัฒนาความสำนึกในการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่และชีวิต ตลอดจนเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนให้ดีขึ้นและเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและเป็นการคืนอำนาจการตัดสินใจให้กับประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบ เจ้าหน้าที่ของ รัฐหรือองค์การจากภายนอกทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายตามที่คนในสังคมนั้นต้องการและเกิดความพึงพอใจจุดมุ่งหมายของการ

วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพองค์การประชาชนชุมชนและชีวิตครอบครัว สตริงเกอร์ (Stringer. 1999 ; อ้างอิงใน Creswell. 2002 : 609) โดยมีสาระที่สำคัญคือการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อส่งเสริมจุดมุ่งหมายของความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตยเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเกิดความร่วมมือในการตัดสินใจ มีความเห็นร่วมกันทั้งในฐานะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การและเป็นผู้ร่วมกระทำกิจกรรมการวิจัยบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ในทางการเมืองการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังมีจุดเน้นที่การกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการออกแบบและกำหนดวิธีการปฏิบัติในโครงการวิจัยนั้น การร่วมกันปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการวิจัยรูปแบบนี้ดังนั้นการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลในการวิจัย จะทำให้คนส่วนใหญ่เกิดความเข้าใจที่ดีในรายละเอียดและทำให้เกิดข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การควบคุมวิถีชีวิตในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิธีการที่จะต้องปฏิบัติทั้งหมด เมอร์เลียม (Merriam. 2002 : 138-139) เมื่อพิจารณาบทบาทของนักวิจัยจะพบว่านักวิจัยมีบทบาทเป็นสมาชิกในบางด้านขององค์การ เป็นผู้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการของวิจัยในองค์การนั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ นักวิจัยจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในสถานะภาพของสมาชิกในองค์การและการเป็นนักวิจัยบทบาทเหล่านี้จะกำหนดให้นักวิจัยต้องพัฒนาข้อสรุปที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง (Valid Conclusions) เพื่อนำไปสู่การสร้างความสำเร็จลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในองค์การและเกิดความพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น สชัทท (Schutt. 1996 : 432-584) ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบที่แตกต่างกันและมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น การวิจัยโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community – based Inquiry) การวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ (Collaborative Action Research) การวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Critical Action Research) เป็นต้น คุณค่าของการวิจัยแบบนี้คือกระบวนการของความร่วมมือ (Stringer. 1999 : 9 ; Kemmis and McTaggart. 2000 : 567 ; Mills. 2000 : 7, อ้างอิงใน Creswell. 2002 : 609)

1. ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวางแผนการปฏิบัติการสังเกตการสะท้อนการปฏิบัติและการปรับปรุงแผนเพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นสูงและไม่ควรกำหนดเวลาในการวิจัยหรือกิจกรรมไว้ล่วงหน้ารวมทั้งตระหนักถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านว่ามีความสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภูมิปัญญาของนักวิชาการ เครสเวล (Creswell.

2002 : 609-610 ; อ้างอิงใน สมอาจ วงศ์ชมทอง. 2536 : 5) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ประการ คือ

1.1 เป็นกระบวนการทางสังคมที่นักวิจัยมีเจตนาขยายความสัมพันธ์ของบุคคลแต่ละบุคคลกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจว่าแต่ละบุคคลสร้างความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร

1.2 รูปแบบของการวิจัยเน้นการมีส่วนร่วม หมายความว่า แต่ละคนจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ตนทำแล้วเสนอความรู้และความคิดเห็นสู่บุคคลอื่น รวมทั้งผลักดันให้เกิดการกระทำร่วมกัน

1.3 เป็นความร่วมมือในการปฏิบัติร่วมกัน เพราะการวิจัยจะมีความสมบูรณ์ ต้องเกิดจากการกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนหรือสร้างความรู้ให้กับองค์การทางสังคม เพื่อลดความไม่สมเหตุสมผล ความล้มเหลวและความไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติ หรือจากปฏิสัมพันธ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ

1.4 การดำเนินงานไม่มีการบังคับทุกคนมีอิสระจากกฎเกณฑ์ที่ไม่มีเหตุผลและโครงสร้างที่ไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาตนเอง

1.5 ช่วยให้ผู้คนที่เกี่ยวข้องมีความเป็นอิสระในตัวเองจากข้อกำหนดต่างๆ เช่น สื่อ ภาษา และกระบวนการทำงาน เป็นต้น

1.6 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นซ้ำๆ กันได้อีกโดยการพิจารณาผลที่สะท้อนกลับและเหตุผลที่เหมาะสมเพราะเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ

2. วิธีการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะร่วมกันกับการวิจัยปฏิบัติการหลายประการ จึงขอสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการ ดังนี้ การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นรูปแบบของการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบ โดยผู้ที่ปฏิบัติมีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้เทคนิคกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของตน กอลล์ และคณะ (Gall and Others. 1999 : 468) ลักษณะของการวิจัยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาคำตอบของปัญหาทั่ว ๆ ไปในระดับย่อยหรือเฉพาะท้องถิ่น โดยอาจศึกษาจากกลุ่มเฉพาะเล็ก ๆ ซึ่งการวิจัยลักษณะนี้ไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์และรูปแบบเหมือนกับวิธีการวิจัยตามปกติ การวิจัยปฏิบัติการเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์เป็นงานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงสิ่งที่ดีจากข้อค้นพบ ที่มีคุณภาพจากข้อมูลในการวิจัยเข้ากับประสิทธิภาพของระบบที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยนั้น ฟรายเยอร์ และ ฟีเตอร์ (Fryer and Feather. 1994 : 230) และใช้ชื่อ

ค้นพบนั้นไปปรับปรุงหรือแก้ปัญหที่เกิดขึ้นจากการพิจารณากระบวนการวิจัยปฏิบัติการ จะพบว่ามึลักษณะเป็นเกลียวของการคิดการพิจารณาและการกระทำซึ่งเรียกว่า “เกลียวปฏิสัมพันธ์ (Interacting Spiral)” ซึ่งเสนอไว้โดยสตริงเกอร์ สตริงเกอร์ (Stringer. 1999 ; อ้างอิงใน Creswell. 2002 : 610) ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ดูว่ามีปัญหาอะไร (Look) คิดพิจารณา (Think) และลงมือปฏิบัติ (Act) ซึ่งรูปแบบลักษณะนี้จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่จำเป็นต้องเป็นแนวเส้นตรงกระบวนการทั้งหลาย สามารถเกิดขึ้นได้ซ้ำอีกและจะมีการปรับปรุงกระบวนการและการให้ความหมายในขั้นตอนต่อไป

เครสเวลล์ (Creswell. 2002 : 614) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการวิจัยปฏิบัติการ ดังนี้

1. มีจุดเน้นไปสู่การนำไปปฏิบัติ
2. การดำเนินการวิจัยมีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process) ของเกลียวปฏิสัมพันธ์ที่มีกระบวนการย้อนกลับและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป (Back and Forth) จากผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติ
5. การพัฒนาแผนการดำเนินงานต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้
6. มีการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้เกี่ยวข้องเช่น โรงเรียนในท้องถิ่น ชุมชนและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น แม้ว่าการวิจัยปฏิบัติการและการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะมีลักษณะร่วมกันหลายประการ แต่มีข้อแตกต่างที่สำคัญคือการวิจัยปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในการดำรงชีวิตประจำวัน ริชชีน และ เบรดเบอร์รี่ (Reason and Bradbury. 2004 : 536) ดังนั้นระเบียบวิธีการวิจัยจึงต้องการมาตรฐานทางทฤษฎีที่มากเพียงพอต่อการนำไปใช้และการนำไปปฏิบัติ ดอลน่า (Donna. 2004 : 536) ส่วนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อสร้างความรู้และกระตุ้นประชาชนธรรมดา บอร์ดาร์ และ ราแมน (Borda and Rahman. 1999 ; อ้างอิงใน Donna. 2004 : 538) ซึ่งกระบวนการนี้มีการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีอำนาจและการไร้อำนาจของบุคคลในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเหล่านี้มีสิทธิ์มีเสียงในการกำหนดนโยบายหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเองโดยเน้นความร่วมมือที่ทุกคนมีอำนาจอย่างเท่าเทียมกันทั้งตัวผู้วิจัยผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน กระบวนการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นพลวัต มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการสูงและเป็นกระบวนการที่

ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกๆ คนที่เกี่ยวข้องซึ่ง พันธุ์ทิพย์ งามสูตร (มปป. : 42-43) ได้เสนอกระบวนการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมชุมชนเพื่อที่จะให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามีส่วนร่วมในการวิจัยในระดับที่เสมอภาคกัน
2. อบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชนเพื่อเตรียมนักวิจัยในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของผู้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น การจัดองค์การชุมชน รูปแบบของผู้นำการสนับสนุนและมนุษยสัมพันธ์
3. กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันกำหนดรูปแบบการวิจัย เช่น การพิจารณารายละเอียดปัญหาทั่วไปที่ชุมชนได้เลือกขึ้นมา การจำแนกออกเป็นปัญหาย่อย ๆ เพื่อที่จะสามารถทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาได้ทีละส่วน กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ เครื่องมือที่จะใช้รูปแบบคำถาม วิธีการถามกลุ่ม และขนาดของตัวอย่าง เป็นต้น
4. ลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล
5. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันประมวลผลและสรุปข้อมูลให้ข้อสังเกตหรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบ วิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้นเขียนสรุปสิ่งที่พบออกอย่างกว้าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ
6. ทหรีอข้อค้นพบกับชุมชนเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอคืนต่อชุมชนให้มีโอกาสตรวจสอบและแก้ไขให้เกิดความถูกต้องตลอดจนทำการวิเคราะห์สรุปประเด็นหรือชี้แนะประเด็นสำคัญให้แก่กลุ่มนักวิจัย
7. วางแผนชุมชนโดยการอบรมกลุ่มที่ทำหน้าที่วางแผนให้สามารถเขียนโครงการได้รวมทั้งมีความสามารถในการจัดองค์การชุมชนด้วยโครงการที่กลุ่มวางแผนเขียนขึ้นนี้จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชนให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขและรับรองก่อนนำไปเสนอขอรับการสนับสนุนจากองค์การที่เกี่ยวข้องต่อไป
8. นำแผนไปปฏิบัติโดยการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนองค์การประชาชนต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมปฏิบัติตามแผนที่จัดวางขึ้นจากพื้นฐานข้อมูลที่เป็นผลมาจากการศึกษาร่วมกัน
9. ติดตามกำกับและประเมินผลในชุมชน โดยกลุ่มนักวิจัยร่วมกับชุมชน ข้อควรพิจารณาในการเลือกชุมชนเป้าหมายควรมีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือก มีการพิจารณาศักยภาพของชุมชนและศึกษาข้อมูลที่สำคัญของชุมชนนั้นมาก่อนการเข้าสู่ชุมชนต้องทำความเข้าใจชุมชนหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องสร้างความคุ้นเคยกับบุคคล ผู้นำชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การเลือกทีมนักวิจัยท้องถิ่นที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ตลอดโครงการ จากนั้นนักวิจัยร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นจะทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็น

หลังจากทำการวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลเสร็จแล้วต้องนำข้อมูลเหล่านั้นเสนอให้ชุมชนรับทราบ มีการแนะนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนทำการพัฒนาทัศนคติของประชาชนให้รู้จักการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องการทำการวิจัยจัดกิจกรรมการวิจัยขนาดเล็กเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะในการทำการวิจัยซึ่งปัญหานั้นต้องสามารถหาคำตอบมาแก้ปัญหาได้ จากนั้นจึงหาทางเลือกและวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในขั้นตอนต่อไป จะมีการวางแผนการวิจัย การวางแผนปฏิบัติการกำกับดูแลติดตามความก้าวหน้า การประเมินผล การเขียนรายงานการวิจัย ถ้าการดำเนินการประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ประชาชนในชุมชนนั้นสามารถนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลับมาใช้ใหม่โดยไม่ต้องมีนักวิจัยจากภายนอกมาช่วยดำเนินการและเป็นการเริ่มต้นวงจรต่อไปของกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของชุมชนนั่นเอง

ภูวเดช ธนโชติธีรกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การลดปัญหานักเรียนติดยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ 3 จังหวัดฉะเชิงเทรา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานักเรียนติดยาเสพติดในโรงเรียน วิธีดำเนินการของโรงเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและแนวทางลดปัญหานักเรียนติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนกลุ่มกลุ่มเสี่ยง (กลุ่มที่เคยติดยาและได้รับการบำบัดจนเข้าสู่สภาพปกติแล้วแต่มีแนวโน้มที่จะกลับไปติดยาเสพติดอีก) จำนวน 3 คน ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 3 คน และครูที่ทำหน้าที่ป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนติดยา จำนวน 3 คน วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึก การสนทนากลุ่มการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนกลุ่มเสี่ยงกลุ่มนี้ได้รับการชักชวนจากเพื่อนให้ทดลองเสพยาจนกระทั่งติดยาในขณะที่ติดยามีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ขาดเงิน ผลการเรียนตกต่ำเพื่อบางคนเลิกคบ สุขภาพไม่ดี และเกิดปัญหาความสัมพันธ์กับครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาความสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนตัดสินใจเลิกยา ข้อมูลจากผู้ปกครองพบว่าสภาพครอบครัวมีปัญหา มีสิ่งแวดล้อมมีเอื้อต่อการติดยาของนักเรียน ในส่วนของครูพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางลดปัญหามี 8 ประการ คือ กำหนดมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันด้านจิตใจ มาตรการป้องปราม มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการป้องกันแก้ไข การมีกิจกรรมร่วมกันของนักเรียนและผู้ปกครอง การติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด การสุ่มตรวจปัสสาวะ และการประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรการที่กำหนดขึ้น ผลการดำเนินการพบว่านักเรียนกลุ่มเสี่ยงและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดสนิทสนมเข้าใจกันมากขึ้น ครูที่ปฏิบัติหน้าที่เข้าใจสภาพปัญหาของนักเรียนและพร้อมให้ความ

สนิทสนมเข้าใจกันมากขึ้น ครูที่ปฏิบัติหน้าที่เข้าใจสภาพปัญหาของนักเรียนและพร้อมให้ความช่วยเหลือซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยสามารถสรุปเป็นภาพได้ ดังนี้ ศึกษาสภาพและปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง ค้นหาประเด็นปัญหาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน ผลย้อนกลับประเมินผลการปฏิบัติดำเนินการปฏิบัติ

3. ประโยชน์ของวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาชนและกลุ่มชนในพื้นที่หลายประการ โดยใช้ประโยชน์ของวิจัยในแนวทางนี้ 4 ประการ คือ

3.1 ให้ความสำคัญและเคารพต่อความรู้พื้นฐานด้วยการยอมรับและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์คือยอมรับว่าความรู้พื้นฐานและระบบการสร้างความรู้ในรูปแบบอื่นยังคงมีปฏิบัติอยู่ในหมู่คนจนเพื่อแก้ไขปัญหาและเพื่อการดำรงชีวิตของเขา

3.2 พัฒนาและปรับปรุงศักยภาพของชุมชนและของบุคคลโดยส่งเสริมและฟื้นฟูความเชื่อมั่นในตนเองให้สามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ของเขาเอง

3.3 สร้างแสวงหาและประยุกต์องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนมาใช้ในการให้ความรู้แก่บุคคลในชุมชนนั้น

3.4 ยอมรับในมุมมองความคิดเห็นและประสบการณ์ของชาวบ้านว่ามีความสำคัญเป็นการมองให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของเขา

กล่าวโดยสรุป คือการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีแก้ปัญหา มีการพัฒนาความสำนึกในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนเองบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันทางอำนาจของบุคคล ซึ่งกระบวนการวิจัยมีความยืดหยุ่นสูงและมีความเป็นพลวัตแต่มีข้อควรพิจารณาว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะลดลงเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยหรือในชุมชนที่โครงสร้างทางสังคมไม่แข็งแกร่งพอ เมื่อมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นกระบวนการเหล่านี้อาจสิ้นสุดลงและสูญสลายไปในที่สุด ดังนั้นนักวิจัยจึงควรต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการวิจัยที่จะต้องทำต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และการถอนตัวนักวิจัยออกจากชุมชน เป็นต้น

บริบทวิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์

ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษาได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนช่างไม้กาฬสินธุ์ขึ้น เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 รับนักเรียนที่จบชั้น ประถมปีที่ 4 เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) ในแผนกช่างไม้ โดยมีนายกิตติ เสนากิจ เป็นครูใหญ่

พ.ศ. 2499 กรมอาชีวศึกษา ได้เปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนช่างไม้กาฬสินธุ์เป็นโรงเรียนการช่างกาฬสินธุ์และได้เปิดสอนแผนกวิชาช่างตัดผม

พ.ศ. 2500 กรมอาชีวศึกษา พิจารณานอนุมัติให้เปิดสอนแผนกช่างปูน

พ.ศ. 2502 นายวิวัฒน์ ชมภูบุตร รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ ได้ยุบแผนกช่างตัดผม คงเหลือเปิดทำการสอนแผนกวิชาช่าง คือ แผนกช่างไม้ ปลูกสร้าง และแผนกช่างปูน

พ.ศ. 2503 กรมอาชีวศึกษา ได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่ใช้สอนในกรมสามัญศึกษา (หลักสูตร ม.ศ.) โรงเรียนเปิดทำการสอนเพียง 1 แผนกวิชาช่าง คือ แผนกช่างไม้ปลูกสร้าง

พ.ศ. 2504 นายกิตติ เสนากิจ สำเร็จการศึกษากลับมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

พ.ศ. 2505 กรมอาชีวศึกษา พิจารณาขยายระดับการเรียนการสอน ให้สูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอาชีวศึกษาชั้นสูง แผนกช่างไม้ปลูกสร้าง (หลักสูตรต่อจากมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี) ผู้สำเร็จได้ประกาศนียบัตร ออกประกอบอาชีพและศึกษาต่อได้

พ.ศ. 2508 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ปลาย) กรมอาชีวศึกษา ได้ปรับปรุงหลักสูตร เป็นหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ม.ศ. 4 - 5 - 6) โรงเรียนการช่างกาฬสินธุ์ เปิดสอนแผนกช่างก่อสร้างแผนกเดียว

พ.ศ. 2508 นักเรียนสนใจเข้าศึกษา โรงเรียนการช่างสตรีกาฬสินธุ์น้อยมากกรมอาชีวศึกษา จึงได้ยุบโรงเรียนการช่างสตรีกาฬสินธุ์ มารวมกับโรงเรียนการช่างกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2510 นายวิเชียร บุญเลิศ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่

พ.ศ. 2514 นายพินิจ สุภวัฒน์ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ เปิดสอนแผนกวิชาช่างเชื่อมโลหะ แผนกเพิ่มอีก 1 แผนกวิชา

พ.ศ. 2519 กรมอาชีวศึกษา ได้อนุมัติเปิดสอนแผนกวิชาช่างไฟฟ้า

พ.ศ. 2520 กรมอาชีวศึกษา ได้อนุมัติให้เปิดสอนแผนกวิชาช่างยนต์

พ.ศ. 2521 กรมอาชีวศึกษา ได้อนุมัติให้เปิดสอนแผนกวิชาพาณิชย์การ

พ.ศ. 2522 ได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนการช่างกาฬสินธุ์ เป็นโรงเรียนเทคนิคกาฬสินธุ์ เปิดสอนแผนกวิชาช่างวิทย์และโทรคมนาคม

พ.ศ. 2523 กรมอาชีวศึกษา ได้อนุมัติให้เปิดสอนแผนกวิชาช่างกลโรงงาน วันที่ 1 เมษายน 2523 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศยกฐานะโรงเรียนเทคนิคทาสี เป็นวิทยาลัยเทคนิคทาสี สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค โดยมี นายพินิจ ศุภวัฒน์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย

พ.ศ. 2526 กรมอาชีวศึกษา อนุมัติให้เปิดสอนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) แผนกบริหารธุรกิจ (บัญชี)

พ.ศ. 2527 นายจ่านง จันโทศรี ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ กรมอาชีวศึกษา ได้อนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. บริหารธุรกิจ (สาขาการบัญชี) และช่างยนต์ (สาขาเทคนิคยานยนต์)

พ.ศ. 2530 นายเฉลิมศักดิ์ นามเชียงใหม่ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย

พ.ศ. 2531 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. ช่างไฟฟ้ากำลัง สาขาเครื่องเย็บ และปรับอากาศ

พ.ศ. 2532 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. ช่างเทคนิคอุตสาหกรรม สาขาการติดตั้งและซ่อมบำรุง

พ.ศ. 2533 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. แผนกเทคนิคการผลิต สาขาแม่พิมพ์พลาสติก การตลาด อิเล็กทรอนิกส์ และการเลขานุการ

พ.ศ. 2535 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. วิชาการก่อสร้าง แผนกช่างก่อสร้าง และ ปวส. วิชาเทคนิคโลหะ

พ.ศ. 2536 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวส. สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

พ.ศ. 2537 นายไพบุลย์ ภูงามทอง ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย

พ.ศ. 2537 นายทองหล้า สุนทร ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย

พ.ศ. 2537 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับ ปวท. สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และระดับ ปวส. แผนกช่างไฟฟ้ากำลังสาขางานติดตั้งและควบคุม

พ.ศ. 2538 เปิดสอนระดับ ปวช. แผนกคหกรรมธุรกิจ

พ.ศ. 2538 เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาระบบทวิภาคี แผนกวิชาช่างยนต์

พ.ศ. 2539 นายชาญยุทธ โคตะนนท์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย

พ.ศ. 2539 เปิดสอน ระดับ ปวส. แผนกเทคโนโลยีโทรคมนาคม

พ.ศ. 2539 เปิดสอน ระดับ ปวส. ภาคสมทบแผนกวิชาการบัญชี และแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

พ.ศ. 2540 เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาระบบทวิภาคี แผนกช่างเชื่อมโลหะ

พ.ศ. 2541 ได้รับการประเมินคุณภาพและมาตรฐานเป็นสถานศึกษาดีเด่น กรมอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2541 ได้รับการประเมินคุณภาพและมาตรฐานเป็นสถานศึกษารางวัลพระราชทาน
ประเภทอุดมศึกษา เขตการศึกษา 10

พ.ศ. 2542 เปิดสอนระดับ ปวส. ช่างโยธา และปวส. การจัดการงานบุคคล

พ.ศ. 2543 เปิดสอนระดับ ปทส. สาขาเทคนิคยานยนต์

พ.ศ. 2545 นายถาวร ชูปวา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย และได้ทำการสอน
ระดับ ปทส. สาขาไฟฟ้า (ร่วมกับวิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม)

พ.ศ. 2545 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่ตั้ง สำนักงานสถาบันการอาชีวศึกษา ภาค
ตะวันออก เฉียงเหนือ 4 (กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) และได้รับเกียรติเป็นสถานที่ตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อศจ.)

พ.ศ. 2547 นายสุเมธ ดาโรจน์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ

พ.ศ. 2549 เปิดสอน ระดับ ปวส. สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ

พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน นายวิศวาชาติ สุวรรณราช ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ

1. ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา

1.1 ปรัชญา

“วิชาการเก่ง เครื่องวินัย ใฝ่คุณธรรม เป็นผู้นำวิชาชีพ”

1.2 วิสัยทัศน์

“วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ จัดการศึกษาด้านเทคโนโลยีวิชาชีพ เน้นคุณภาพ
คุณธรรม มุ่งสู่ความเป็นเลิศระดับชาติ”

1.3 พันธกิจ

1.3.1 จัดการศึกษาวิชาชีพเทคโนโลยีระดับ ปวช. ปวส. และปริญญาตรี ที่มี
คุณภาพ คุณธรรม ตอบสนองความพึงพอใจผู้รับบริการ

1.3.2 สร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3.3 พัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและ
ท้องถิ่น

1.3.4 บริหารจัดการในกรอบธรรมาภิบาลและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของ
บุคลากร

1.3.5 พัฒนางองค์กรสู่องค์กรคุณภาพ

2. อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ สถานศึกษา

2.1 อัตลักษณ์สถานศึกษา

“ผู้เรียนทักษะความรู้วิชาชีพ และมีคุณธรรม”

2.2 เอกลักษณ์สถานศึกษา

“บริการความรู้วิชาชีพ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตสู่ชุมชน”

2.3 ที่ตั้ง ขนาด สภาพชุมชน

วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ที่ถนนอรุณประทีป และถนนสุรินทร์ อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่อยู่ในที่ดินสองแปลงคือ แปลงโฉนดเลขที่ 651/2523 มีเนื้อที่ 25 ไร่ 65 ตารางวา กับแปลงโฉนดเลขที่ 1167/2523 (เดิมเป็นโรงเรียนการช่างสตรี) มีเนื้อที่ 11 ไร่ 1 งาน 56 ตารางวา (ที่ดินทั้งสองแปลงนี้แยกกันอยู่ โดยมีถนนสุรินทร์คั่นกลาง)

3. สภาพปัญหาการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียน

ปัญหาคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนวิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ จากการสอบถาม สัมภาษณ์ ทั้งครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนยังมีปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หลายประการ เช่น มาโรงเรียนสาย ไม่เข้าเรียน ตีมสุรา ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านหลังเลิกเรียน ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน และห้องเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ตกต่ำลงอันเนื่องมาจากการที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ต่อตนเอง และสังคมอันอาจจะเป็นปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และถาวร ดังนั้นนักเรียนระดับชั้น ปวช.1 ของวิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ จึงมีความจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรม และจริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จรัล ถาวร (2549 : 46) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่าการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนั้นนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งนี้เป็นผลจากการที่นักเรียนได้รับการส่งเสริมจากครอบครัวชุมชนกลุ่มเพื่อนนักเรียน และโรงเรียน

ในปี 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มอบหมายให้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และคณะวิจัยหาคำตอบเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของคนไทยในอนาคต

ผลสรุปในมิติด้านลักษณะชีวิต ได้แก่ ความขยัน ความอดทน ทุ่มเหงาหนัก มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์มีวิสัยทัศน์ ทำทุกอย่าง อย่างดีเลิศ มีจิตสำนึกประชาธิปไตย เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ ความเป็นไทย มีจิตสำนึกต่อผู้อื่น และส่วนรวม รวมทั้งมีชีวิตแห่งการประหยัคต่อคอม

สุจิตรา ปันดี (2551 : 43) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนธีรภานท์บ้านโศ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากใน การส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน คือ การคอยสอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติด การฝึกให้ความ เคารพบนอบต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ อบรมไม่ให้เป็นคนล็กเล็กขโมยน้อย แนะนำการ ใช้จ่ายตามความจำเป็นฝึกให้รู้จักดูแลสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเองและส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติ ตัวอย่างเหมาะสม ส่วนปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมจริยธรรม ของนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองไม่ค่อยให้การส่งเสริมนักเรียนให้เคารพธงชาติในเวลา 8 โมงเช้า และ 6 โมงเย็น การฝึกให้รู้จักรอคอยไม่แสดงอาการรีบร้อน การฝึกให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างคุ้มค่าและการส่งเสริมให้ประกอบกิจกรรมในเวลาว่างให้เกิดประโยชน์และในส่วนของแนว ทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนพบว่า ผู้ปกครองเสนอแนะ ให้มีการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนคือการฝึกให้เป็นคนมีระเบียบในเรื่องการตรงต่อเวลา การ เป็นคนสุภาพนอบน้อมถ่อมตน การรักษาคำพูด การรู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือยและ ช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานบ้าน

วาสนา ต๊ะกาบโค (2550 : 73) ศึกษาเรื่องการประเมินการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า จากการประเมินการ ดำเนินงานโรงเรียน ด้านปัจจัยผลการวิจัยพบว่าทุกองค์ประกอบโดยเฉพาะด้านการดำเนินการ บริหารจัดการอย่างเป็นระบบคือการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมายโดยกำหนดไว้ ในแผนธรรมนูญโรงเรียน หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับ มาก ปี 2549 ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดิน เชิงคุณธรรม สำนักงานบริการและพัฒนา องค์ความรู้ (องค์กรมหาชน) (จุฬพล พูลภัทรชีวิน. 2549 : 6) สรุปว่า คุณธรรมเร่งด่วนที่ควร ดำเนินการตามลำดับ คือ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ เมตตา 3) ความละเอียด เกรงกลัวต่อบาป 4) มีจิตสำนึกสาธารณะ 5) การมีสติ 6) ความขยัน หมั่นเพียร

ผู้เขียนหนังสือ Education in Values : What Why, and for Whom เอสเทอร์ โจส เอสเบน (Esther Joos Esteban ; อ้างอิงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 27-32) ได้เสนอตัวคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย พร้อมกับแนวทางการ สร้าง เสริมคุณธรรมตามพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย กล่าวคือ อายุ 4-6 ปี ควรพัฒนาคุณธรรมด้าน ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว อายุ 6-12 ปี ควรพัฒนาคุณธรรมด้านความ

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อายุ 12-18 ปี คุณธรรมที่ควรปลูกฝัง ได้แก่ การอดทน อดกลั้น (ในการควบคุมอารมณ์)

การมีจิตสำนึกจงรักภักดีต่อครอบครัว โรงเรียน มีความรับผิดชอบมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาถูกสอนให้ใช้เหตุผลเป็นหลักการมากกว่าการใช้อารมณ์ และความรู้สึกรายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550 : 3-7) ได้กล่าวถึงสถานภาพคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนว่า ในระดับประถมศึกษา โรงเรียนและผู้ปกครองพึงพอใจคุณธรรมนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์ ประหยัด มีสัมมาคารวะ มีระเบียบ วินัย ระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านความมีวินัย มีสัมมาคารวะ รับผิดชอบ ชยัน เสียสละ ในขณะที่บุคลากรเห็นว่าคุณธรรมที่ดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จ ควรปรับปรุง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ประหยัด การมีสัมมาคารวะ ความมีระเบียบวินัย เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ผลของการสร้างคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนหนึ่ง ๆ ไม่สามารถทำให้บังเกิดผล ด้านใดด้านหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ กิจกรรมที่จัดหมุนเวียนทั้งปี ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ พุทธศาสนา

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2549) ได้ทำการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรมโดยพิจารณาจาก 3 ประเด็นหลักคือ คนดีมีคุณธรรม ครอบครัวดีมีคุณธรรม และชุมชนดีมีคุณธรรมโดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์และวิธีคัดสรรคนครอบครัว ชุมชนดี มีคุณธรรมและเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมความดีมีคุณธรรมให้กับคนครอบครัว ชุมชนได้ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยการสนทนากลุ่มในระดับชุมชนและระดับจังหวัดของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพชรบุรีและพิษณุโลกผลการวิจัย พบว่ากระบวนการส่งเสริมความดีมีคุณธรรมในระดับบุคคลคือการพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ตัวเราเป็นตัวอย่างที่ดี พ่อแม่ทำตนเป็นต้นแบบที่ดี ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เข้มแข็ง เอื้อเฟื้อต่อกัน การอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี พัฒนาเมื่อเติบโตใหญ่ ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญเพื่อให้เด็กซึมซับความดีงาม ครูเป็นแบบอย่างและสอนคุณธรรม จริยธรรม ร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาคนดี เช่นการยกย่องเชิดชูเกียรติคนดีมีคุณธรรมนำมาเป็นต้นแบบของชุมชนสังคมให้กำลังใจคนทำดีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โรงเรียนสอนวิชาศีลธรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ร่วมกิจกรรมกับวัดเพิ่มชั่วโมงสอนจริยธรรมฝึกให้เด็กนั่งสมาธิ จัดหาสมุดบันทึกความดีให้เด็กบันทึก แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนใช้วัดเป็นศูนย์การพัฒนา คุณธรรมความดีใช้กิจกรรมทางศาสนาช่วยสอนใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมช่วยกล่อมเกลามาจากวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่ดีมารองรับโดยมีฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้

ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกันเข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน มีความอดทนในการเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี ส่งเสริมลูกทั้งด้านการศึกษา และการเป็นคนดี มีกิจกรรมที่สมาชิกทั้งครอบครัวทำร่วมกัน เข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น สังคมมีการประกาศยกย่องครอบครัวที่ปฏิบัติได้เหมาะสม เช่น แม่ดีเด่น พ่อดีเด่นลูกดีคุณุญ ระดับชุมชนคนในชุมชนทุกระดับต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดีจากบ้าน วัด โรงเรียนยกย่องคนดีให้เป็นแบบอย่างของชุมชน สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน สร้างครอบครัวที่ดี สร้างอาชีพที่มั่นคงในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมการสร้างคนดี ชุมชนดี สังคมให้เพิ่มมากขึ้น

กนกพร เพ็ชรพงศ์ และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตรผลการศึกษาพบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 2 ด้าน มีดังนี้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูมีบทบาทระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการพยายามพัฒนาการสอน เช่น เตรียมการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจแนะนำกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการทำ กิจกรรมและการเรียนส่งเสริมให้นักเรียนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมของโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมนักเรียนที่กระทำความดีโดยให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณ ครูมีบทบาทในระดับมากที่สุด ส่วนรายการอื่น ๆ ครูมีบทบาทในระดับมากด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าครูมีบทบาทระดับมากเมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในกติกากฎหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา ดูแลนักเรียนให้แต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ร่วมมือกับผู้บริหารคณะครูในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบายในการพัฒนานักเรียนให้มีวินัย ติดตามและประเมินผลพฤติกรรมนักเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนชี้แนะให้นักเรียนเดินแถวเข้า - ออกจากห้องเรียนและโรงเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ให้ความรักสนิสนมแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง ครูมีบทบาทในระดับมากที่สุด ส่วนรายการอื่น ๆ ครูมีบทบาทในระดับมาก

นายถวัลย์ บัวสละ (2550) ศึกษาการดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามพรตนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตรพบว่า การดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามพรตนะของ

ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกำหนดนโยบาย ด้านจัดสภาพแวดล้อม ด้านนิเทศการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2551 : 51) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชน และประชาชนไทย พบว่า คนไทย อายุระหว่าง 16 – 60 ปี มักจะพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ไปหยุดอยู่ ที่ ชั้น ที่ 3 ตามทฤษฎี การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก กล่าวคือ คนไทย ประมาณร้อยละ 50 พัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมไปถึงขั้น ปฏิบัติตามสิ่งที่ ผู้อื่นเห็นชอบ และคนไทยอีกส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 30 พัฒนาไปได้เพียง ชั้นที่ 2 คือขั้นการกระทำเพื่อแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ และมีคนไทยประมาณ ร้อยละ 20 สามารถพัฒนาไปถึง ชั้นที่ 4 คือ การปฏิบัติตามหน้าที่ทางสังคมหรือปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายของสังคม แสดงว่า การพัฒนาด้านจิตใจของคนไทยเจริญได้ประมาณครึ่งหนึ่งของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม จึงควรมีนโยบายพัฒนาจริยธรรมในวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่อย่างเร่งด่วน และจริงจังมากยิ่งขึ้น

สุรพล นาควานิช (2550 : 55) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมในระดับที่น่าพึงพอใจ 4 ประการ คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การประหยัด และอดออม และความมีเหตุผล ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมในระดับที่ ไม่น่าพึงพอใจมีอยู่ 6 ประการ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม

ธัญญารัตน์ พจนพิพิธทาน และคณะ (2550 : 55) ได้ทำการวิจัยการศึกษา รูปแบบ และวิธีพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรม จากประชากรที่เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรม จากหน่วยงานราชการ จำนวน 252 หน่วยงาน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ข้อคุณธรรมที่สำคัญ และได้มุ่งทำการพัฒนา “มากที่สุด” ตามลำดับ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความสำนึกในหน้าที่ ความเสียสละ และความสุจริตในหน้าที่ นอกจากนี้ยัง พบว่า ความสำเร็จของ วิธีการใช้ เสริมสร้าง พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีความสำเร็จในระดับ “มาก” ได้แก่วิธีการ ฝึกอบรม กิจกรรมกลุ่ม และการสนทนา ประกอบการซักถาม สำหรับ สื่อ ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ได้ผลดี และมีความเหมาะสม “มากที่สุด” คือวิทยุโทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์ ตามลำดับ

สรารุช จิตบุญมี (2551 : 36) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของ อาจารย์ ตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยใช้

แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 295 คน พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรมของอาจารย์ที่พึงประสงค์ 5 ประการ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม 1) ความสุภาพ กิริยามารยาท เรียบร้อยในขณะที่สอน 2) รัก และศรัทธาในวิชาชีวศัพท 3) ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้าน การแต่งกาย และการพูดจา 4) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ ขยัน อดทน

กรมวิชาการ (2552 : 19) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมสภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุภาพ ของผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากโรงเรียน สถาบันการศึกษา ที่เคยได้รับรางวัลพระราชทานประเภทสถานศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาวิชาชีพ ประจำปีการศึกษา 2529 - 2544 จำนวน 99 แห่ง ใน 13 เขตการศึกษา ซึ่งกระจายใน 27 จังหวัด โดยเก็บข้อมูลกับผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 6,093 คน ด้วย การ สัมภาษณ์ และสอบถามในช่วงเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2544 ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ค่านิยมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ความดี และความสุภาพของผู้เรียนจำแนกตามค่านิยมที่ ปลุกฝังวิธีการปลูกฝัง และผลที่เกิดขึ้น ดังนี้ 1) ค่านิยมที่ปลูกฝัง ค่านิยมที่สถานศึกษาปลูกฝัง แก่ผู้สอนและผู้เรียนคล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1.1) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา 1.2) การเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 1.3) มีระเบียบวินัย แต่งกายสุภาพเรียบร้อย 1.4) มีคารวะธรรม สัมมาคารวะ มารยาทดี พูดจาไพเราะสุภาพเรียบร้อย 1.5) มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน เสียสละให้อภัย มีเมตตากรุณา อนุรักษ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และภูมิใจในความเป็นไทย 2) วิธีปลูกฝังค่านิยม สถานศึกษาปลูกฝังค่านิยมแก่ผู้สอน และผู้เรียนด้วยวิธีการ ดังนี้ 2.1) ประชุม ครู/อาจารย์ เพื่อ กำหนด ค่านิยมที่พึงประสงค์ ของสถานศึกษา และมอบหมายให้ดูแล กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ โดยเน้น การทำงานร่วมกัน 2.2) ส่งครู/อาจารย์ ไปประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และศึกษาต่อ เพื่อ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และศักยภาพของครู 2.3) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ครู/อาจารย์ 2.4) ฝึกผู้เรียน ให้ปฏิบัติตาม ค่านิยมของสถานศึกษาโดยผ่านการ จัดกิจกรรม โครงการ และมีการติดตาม รายงานผล รวมทั้งประชาสัมพันธ์ 2.5) ให้ ครู/อาจารย์ ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยการสอดแทรกในการเรียนการสอนและยกย่องผู้มีความ ประพฤติดี 2.6) อบรมบ่มนิสัยผู้เรียนที่หน้าเสาธง นิมนต์พระมาเทศน์ที่สถานศึกษา พาไป พัฒนาจิตที่วัด และเข้าค่ายพุทธธรรม 3) ผลที่เกิดขึ้น ผู้สอนและผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นไป ตามที่สถานศึกษาคาดหวัง ดังนี้ 3.1) ครู/อาจารย์ และผู้เรียนมีคุณธรรมและพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ 3.2) มีความรับผิดชอบมากขึ้น 3.3) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทาง

ราชการและสถานศึกษา 3.4) มีสัมมาคารวะ กิริยามารยาทงาม อ่อนน้อมถ่อมตน พุดจา ไพเราะ ขัดติยา กรรมสุตและคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณธรรม พฤติกรรม

ความซื่อสัตย์ของคนไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับ นักเรียน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจาก นักเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครองในโรงเรียนที่อิงสถาบันศาสนาทั้ง พุทธ คริสต์ อิสลาม และ โรงเรียนทั่วไป อย่างละเท่า ๆ กัน รวมทั้งสิ้น 400 คู่ ใน 4 จังหวัด ที่คัดเลือกตัวแทนของแต่ละภาค ได้แก่ เชียงใหม่ สงขลา อุตรธานี กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัย แบ่งระดับความซื่อสัตย์ ของนักเรียนเป็น 4 ระดับ คือ 1) กระทำความซื่อสัตย์เพื่อ หลบหลีกการลงโทษ 2) กระทำความซื่อสัตย์เพื่อ ต้องการรางวัลทั้งสองระดับนี้เป็นการกระทำความซื่อสัตย์โดยเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง 3) กระทำความซื่อสัตย์ ตามที่เห็นผู้อื่นกระทำ 4) กระทำความซื่อสัตย์เพื่อ รักษากฎเกณฑ์ของสังคม

ทั้งสองระดับหลังนี้ เป็นการกระทำความซื่อสัตย์ โดยเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม และสังคม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมความซื่อสัตย์เฉลี่ยในระดับสูง คือ ระดับ 3 การทำตามผู้อื่นกระทำ และระดับ 4 การกระทำเพื่อรักษากฎเกณฑ์ของสังคม

เทียนชัย ภาณุสิทธิกร และคณะ (2550 : 57) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ที่มีต่อ จริยธรรมที่คาดหวัง และปฏิบัติจริงของ ครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 486 คน พบว่า จริยธรรมที่คาดหวังของครู ในข้อ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและความคาดหวังว่า ครูจะมีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” โดยทั้ง 2 ข้อ ความคิดเห็นของกลุ่ม ผู้บริหารมีค่า “มากที่สุด” รองลงมา คือ กลุ่ม ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนตามลำดับ

นวลละอ อ แสงสุข (2550 : 61) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความซื่อสัตย์ ด้านการพึ่งตนเอง ด้านความขยันหมั่นเพียรด้านความเสียสละ และโดยรวมทุกด้านจำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง พบว่า ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบเชิงพฤติกรรมพบว่า นักเรียน เพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมเชิงพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนและนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.5 ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

วันย์ทิวา อินทรา (2549 : 51) ได้ศึกษาระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองไค้ ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสและเปรียบเทียบระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับ 3 คือ การทำความดีเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่เมื่อจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ผลการเรียนเฉลี่ย ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ของผู้ปกครอง พบว่า ระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่มีความแตกต่าง แต่เมื่อจำแนกตามอาชีพของผู้ปกครองระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความแตกต่างกัน

เกศินี ไตรรัตน์ทรัพย์ (2549 : 59) ได้ศึกษาการพัฒนาทางจริยธรรมของสมาชิกของมูลนิธิอริยสถานธรรมแห่งปัญญา อำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบวัดความฉลาดทางจริยธรรมของ ถาวร รามโยธิน ซึ่งนำมาปรับใช้ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี ด้านความเสียสละ และด้านความเมตตากรุณา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ จำนวน ค่าร้อยละ และค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทางจริยธรรมแล้ว สมาชิกมีการพัฒนาทางจริยธรรมทั้ง 5 ด้านเพิ่มขึ้นตามลำดับตั้งแต่ครั้งแรกถึงครั้งสุดท้ายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านความสามัคคีและด้านความเสียสละ มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ 0.5

สุรางค์ รมศิริ (2549 : 54) ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนธรรมาภิบาลบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 โดยการใช้ทดสอบนักเรียน พบว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ตามลำดับ คือ 89.44/88.00, 85.55/88.83, 95.33/87.54 และ 88.55/95.88 และประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าชุดกิจกรรมจำนวนทั้ง 4 ชุด อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม ส่วนประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 โดยความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า ชุดกิจกรรมจำนวนทั้ง 4 ชุด อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม สำหรับการเปรียบเทียบด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนก่อนใช้ชุดกิจกรรม และหลังการใช้ชุดกิจกรรม พบว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมีผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 74.80

ธิดารัตน์ ราชสีห์ (2550 : 42) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอัสสัมชัญลำปาง โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 113 คน เป็นชาย 67 คน หญิง 46 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูงมากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.09 รองลงมาคือมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 ระดับค่อนข้างต่ำ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 26.55 ระดับสูง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.16 และพบว่าปัจจัยด้านระดับผลการเรียน ที่พักอาศัยในปัจจุบัน ระดับการศึกษาของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียน และนักเรียนมีระดับความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูงมากที่สุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฟรีเซนต์ - ฟอร์ด (Friesen - Ford. 1997 : 642) ได้ศึกษาเจตคติและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อระเบียบวินัยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบเจตคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับกฎระเบียบที่ใช้ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมและการได้รับแจ้งก่อนลงโทษนักเรียน ความรุนแรงของการทำดีและการลงโทษ ความเหมาะสมของการลงโทษแต่ละกรณี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านวินัยและต้องการให้ทางโรงเรียนแจ้งทางโทรศัพท์เป็นการเบื้องต้น เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ขัดขวางการเรียน ยอมรับการลงโทษด้วยวิธีการเขียนตีเป็นวิธีสุดท้ายในขณะที่ผู้ปกครองจำนวนเท่ากันเห็นว่าควรยกเลิกการลงโทษโดยวิธีนี้ และเห็นว่าการใช้อาวุธ สุดตมสารระเหยและการแสดงความป่าเถื่อนเป็นพฤติกรรมที่ประทุพติผิดอย่างร้ายแรง การกีดกันไม่ให้คนอื่นผิดวินัย การแสดงพฤติกรรมหยาบคายและการเล่นรุนแรงจัดเป็นพฤติกรรมที่ไม่รุนแรง

แครนเลย์ (Cranley. 2003 : 1531 - A) ได้วิจัยพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทยการประพฤติปฏิบัติทางด้านจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วย มาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมนักเรียนมาตรการที่จะจัดการศึกษา โดยนำเอาจริยธรรมบูรณาการเข้ามากับวิชาอื่น และมาตรการเหล่านี้ จะเกิดผลอย่างไรต่อนักเรียนการวิจัยนี้กำหนดกรอบความคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการสอนจริยธรรมในหลักสูตรปกติ การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบ กฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินตามนโยบาย และระเบียบของทางราชการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงพบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรม โดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพุทธศาสนาโดยเน้นการควบคุมตนเอง ความส่วนตัวที่เป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ ความดีโดยวิธีการที่นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่า

ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตร สิ่ง que ปฏิบัติต่อการให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและได้ค้นพบว่าเรื่องการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมศึกษาควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและครู นอกจากอบรมสั่งสอนควรเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามแม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประพฤติที่เหมาะสมตลอดเวลา แต่ก็มีนักเรียนส่วนน้อยที่ต่อต้านในด้านที่ไม่อยากเรียนแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

กอร์ซิคกี (Gorzycki. 2003 : 776 - A) ได้สำรวจความคล้ายคลึงกันระหว่างรูปแบบการพัฒนาสติปัญญาและการพัฒนาทางจริยธรรม ของ Piaget และ Kohlberg แวดวงวิชาการทางวิทยาศาสตร์ ทางสังคม และคำสั่งสอนของศาสนาคริสต์เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางด้านจริยธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวมีส่วนร่วม 6 ประการ คือ การคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ การมีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคารพต่อเกียรติภูมิของบุคคล การเคารพต่อเสรีภาพในความรับผิดชอบส่วนตัว และการคำนึงถึงความเป็นธรรม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครู 39 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาศาสนาคริสต์ 23 แห่ง ผลการศึกษาสำรวจพบว่า ครูร้อยละ 88 นิยมการบูรณาการการพัฒนาจริยธรรมเข้าไว้ในบทเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ครูอีกร้อยละ 49 ได้บูรณาการสอนเกี่ยวกับสังคมตามแนวศาสนาไว้ในหลักสูตรด้วย ประมาณร้อยละ 74 ให้ศึกษารายวิชาหรือบางวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ร้อยละ 43 ได้อุทิศเวลาในการสอดแทรกตามแนวคำสั่งสอนของศาสนา ร้อยละ 71 ระบุว่ารายวิชาประวัติศาสตร์มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนเองทั้งหมด ไม่ได้มาจากข้อบังคับของรัฐหรือศาสนา และครูร้อยละ 100 ระบุว่า তারাได้บรรจุองค์ประกอบหลักของการพัฒนาจริยธรรม ทั้ง 6 ประการไว้ให้ครูสอนนักเรียน

โฮลด์ (Hould. 1961 : 15 - 16 ; อ้างอิงใน นรินทร์ สมสมัย. 2542 : 36) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการเข้าเรียนของผู้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ใหญ่มาเข้าเรียนด้วยแรงจูงใจที่แตกต่างกันโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) มาเรียนอย่างมีเป้าหมาย (Goal Oriented) หมายถึง มาเรียนเพราะต้องการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านวิชาชีพ 2) มาเรียนเพื่อต้องการเข้าร่วมกิจกรรม (Activity Oriented) หมายถึง มาเรียนเพราะชอบบรรยากาศของการศึกษา ต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือต้องการมีเพื่อน 3) มาเรียนเพราะต้องการที่จะรู้หรือเพื่อหาความรู้ (Learning Oriented) หมายถึง มาเรียนเพราะมีใจรักเรียน

สถาบันการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติของประเทศอังกฤษหรือ NIAE (ไกรวุธ พนมพงษ์. 2544 : 42 ; อ้างอิงใน National Institute for Adult Education. "Adequacy of Provision," Adult Education. 1974 : 78-94) ได้ทำการสำรวจหาเหตุผลที่ทำให้ผู้ใหญ่ เข้า

เรียน สถานศึกษา พบว่า เหตุผลจูงใจด้านอาชีพ (Vocational Motives) เป็นเหตุผลสำคัญและชัดเจนที่สุด รองลงมา ได้แก่ เพื่อพัฒนาตนเอง (Self Development) ต้องการเพิ่มความรู้ให้ตนเอง และเพื่อนำไปปรับปรุง สภาพ ความเป็นอยู่ในครอบครัว Romine, Stephen (วิเชียร ไชยบัง. 2544 : 42; อ้างอิงใน Romine, Stephen. "Student and Faculty Perception of an Effective University Instructional Climates," The Journal of Educational 34 Research. 1974 : 139 - 143) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบรรยากาศการสอนที่ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศ การสอนที่ดีที่สามารถทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ คือ 1) ด้านบุคลิกภาพของครูผู้สอน ผู้สอนต้องเป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขันมีความกระตือรือร้นในใจในวิชาที่ตนสอน 2) ด้านการจัดและการเตรียมการสอน เช่น การเตรียมการสอนอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียน ได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในวิชาที่สอน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ 3) ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ เช่น ผู้เรียนได้รับประโยชน์สมควรตั้งใจจากวิชาที่ผู้เรียนเลือก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนไม่ใช่เป็นผู้ฟังแต่เพียงอย่างเดียว 4) ด้านการเสนอเนื้อหา เช่น พูดอธิบายชัดเจน ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด 5) ด้านการประเมิน การนำข้อมูลย้อนกลับ การเสริมแรง การเรียน เช่น เมื่อมีการทำรายงานหรือสอบ เมื่อตรวจเสร็จแล้วผู้สอนจะต้องรีบเร่งเสนอผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบและแจ้งด้วยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น 6) ด้านการช่วยเหลือผู้เรียนเพิ่มเติม เช่น มีการจัดเวลาเพื่อสอนผู้เรียนเป็นกลุ่มพิเศษจากการสอนตามปกติ

วรูม วิคเตอร์ (Vroom, Victor H. 1970 : 10 ; อ้างอิงใน นรินทร์ สมสมัย. 2542 : 37) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของการทำงานว่า แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการทำงานของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำงานใดก็ตาม ถ้าจะให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความสามารถทางทักษะในการทำงานของบุคคล 2) การจูงใจเพื่อโน้มน้าวบุคคลให้ใช้ความสามารถหรือทักษะในการทำงาน จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียน ทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่า

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การดำเนินงานด้านคุณธรรม และจริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียนนักศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมแนวทางการพัฒนาที่เป็นไปได้ ภายใต้วัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุข รมเย็น นอกจากนี้แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะเป็น

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ และรับผิดชอบ
การประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย ความสุภาพอ่อนโยน ความสะอาด ความสามัคคี และมีน้ำใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY